

CARLO GOLDONI

A HAZUG

Fordította: Magyarósi Gizella

ELSŐ FELVONÁS

ELSŐ JELENET

Holdfényes este. A Canal Grandéra nyíló utca. Egyik felől Balanzoni doktor erkélyes háza. A másik oldalon a Sas fogadó. Amikor felmegy a függöny, egy kivilágított bárka látszik. A rajta ülők - néhány zenész és egy énekesnő - szerenádra készülnek. A zenészek muzsikálnak.

*Florindo és Brighella oldalt, a parton nézelődik.
Rosaura és Beatrice kijön az erkélyre.*

- FLORINDO Oda nézz, Brighella, oda föl az erkélyre: ott az én drága Rosaurám a húgával, Beatricével. Várják a szerenádot. Lassan talán lehetne is kezdeni.
- BRIGHELLA Én még ilyen szerelmet nem láttam. Uraságod szerelmes Rosaura kisasszonyba; ott lakik náluk, az apjától tanulja az orvostudományt; ezer alkalma volna beszélni vele, és ahelyett, hogy szépen megmondaná neki, mit csinál? Szerenádot ad, dalban sóhajtozik. Tiszta időpocsékolás. Szóljon neki, beszéljen vele nyíltan, puhatolja ki, megvan-e benne a hajlandóság. Szerenádoztatni ráér azután is, és legalább nem szórja a pénzt hiába.
- FLORINDO Kedves Brighella, mondtam már, hogy nem merem. Szeretem Rosaurát, de ezzel csak úgy nem állhatok elé. Ha a szemébe kellene mondanom, hidd el, elsüllyednék szégyenemben.
- BRIGHELLA De meddig mehet ez így? Meddig akar így szenvedni szótlantul?
- FLORINDO Inkább menj le a bárkához, és szólj, hogy kezdjék az új canzonettámat.
- BRIGHELLA Bocsásson meg, hogy akadékoskodom. Bolognában az apjauránál szolgáltam. Uraságodat születése óta ismerem és szeretem. Hacsak meglátom, rögtön a gazdám jut eszembe. És igaz, hogy ebben a városban más szolgálja vagyok, de ha pár órára elszabadulhatok, szívesen...
- FLORINDO Brighella, ha szeretsz, azt csináld, amit mondtam: lemégy a bárkához, és szólsz, hogy kezdhetik.
- BRIGHELLA Parancsára.
- FLORINDO Én meg elbújok ide a ház mögé.
- BRIGHELLA Elbújik? Miért?
- FLORINDO Nehogy észrevegyen valaki.
- BRIGHELLA *(félre)* Furcsa egy szerelem. Ekkora maradiságot! Kevés ilyen mamlasz szaladgál mostanában. *(Elindul a bárka felé)*
- FLORINDO Kedves Rosaurám, lelkem, egyetlen reményem! Ó, ha tudnád, mennyire szeretlek! *(Elbújik)*

A zenészek eljátsszák a refrént, aztán az énekesnő elénekli az alábbi velencei dalt:

ÉNEKESNŐ

*Szívem bálványa, te,
Emészt a vágy heve,
Tebenned van reményem,
De gyötrelmem konok.*

*Megsúgnám végre, kedves,
Hogy kínom mily keserves,
De itt benn valami...
Talán tudod, hogy mi,
Lefog, s elnémulok.*

*Ha nem vagy itt velem,
Ha nem látsz, kedvesem,
Megvallanám tenéked
Szótlán a bánatom.*

*De reszketek, ha itt vagy,
Árnya vagyok magamnak.
Mert itt benn valami...
Talán tudod, hogy mi,
A szívemig hatol.*

*A szemed vesd reám,
Megsejtheted talán,
Hogy barbármód kegyetlen
Mi bántja keblemet.*

*Takargatnám, bizony,
Leplezném bánatom;
De itt benn valami...
Talán tudod, hogy mi,
Így súg: ő szeret.*

*Első szerelmem és
Utolsó légy, egész
Tiszta szívemből téged
Akarlak asszonyul;*

*Hamar, siess, te kedves...
Szólnék, szótlán szerelmes,
De itt benn valami...
Talán tudod, hogy mi,
Szavam köré szorul.*

*Éj-nap csak szenvedek,
Teérted reszketek,
Immár (bevalljam-e?)
Nem bírom én e kint.*

*Jaj, bárcsak orvosolnám,
S a számat szóra nyitnám;
De itt benn valami...
Talán tudod, hogy mi,
Elnémít már megint.*

*Hallom, fedd Amor is:
Ne félj és ne lapíts,
Mondd el, hogy mi szorongat,
Mily bűnnek súlya nyom.*

*Ám nincsen mód beszélnem,
Elnémulok, nem és nem,
És itt benn valami...
Talán tudod, hogy mi,
M megbűvölt, meg bizony.¹*

Miközben szól a dal, a fogadó ajtajában megjelenik Lelio és Arlecchino; élvezettel hallgatják a szerenádot. Mikor a dal véget ér, a zenészek tovább játszanak, a bárka elindul.

BRIGHELLA *(halkan Florindónak)* Meg van elégedve?
FLORINDO Tökéletesen.
BRIGHELLA Szépen csinálták?
FLORINDO Szebben már nem is lehetne.
BRIGHELLA Csakhogy Rosaura kisasszony nem tudja, ki küldi a szerenádot.
FLORINDO Számít is az: nekem elég, hogy gyönyörködött benne.
BRIGHELLA Menjen be hozzá, mutakozzék előtte, legalább sejtessen, hogy uraságod volt ilyen figyelmes.
FLORINDO Isten őrizz! Sőt, nem is innen megyek be a házba, hanem a hátsó kapun, hogy még a gyanú árnyékát is elkerüljem. Kísérj el.
BRIGHELLA Ahogy parancsolja.
FLORINDO Az szeret igazán, aki hallgatni tud róla.

Mindketten el

MÁSODIK JELENET

Rosaura és Beatrice az erkélyen, Lelio és Arlecchino

LELIO Mit szólsz hozzá, Arlecchino? Szép város ez a Velence! Itt minden évszaknak megvan a maga szórakozása. Most, hogy a melegben csak éjszaka szívhat egy kis friss levegőt az ember, egyik gyönyörű szerenád a másikat éri!

ARLECCHINO Én az ilyen szerenádot nem becsülöm semmire.

LELIO Nem? Miért nem?

ARLECCHINO Én az olyan szerenádot szeretem, ahol az éneklés után evés következik.

LELIO Oda nézz, Arlecchino, nézd azt a két hölgyet az erkélyen! Már a szobám ablakából felfigyeltem rájuk; igaz, hogy már sötétedett, de úgy láttam, szépek.

¹ Barna Imre fordítása

ARLECCHINO Uraságod szemében minden nő egyformán szép. Rómában Cleonice kisasszonyt is ragyogónak látta, aztán mégis hogy otthagytá!

LELIO Hol van az már! Az a két hölgy viszont olyan régóta álldogál az erkélyen, hogy nem hiszem őket betegesen tartózkodónak. Szerencsét próbálok.

ARLECCHINO Ajaj! Olyankor tíz hazugság esik minden mondatára.

LELIO Ne szemtelenkedj!

ARLECCHINO Jobban tenné, ha szépen hazamenne apjaurához, Pantalone úrhoz.

LELIO Vidéken van. Majd elmegyek hozzá, ha megjön.

ARLECCHINO Addig a fogadóban akar lakni?

LELIO Ahogy mondod. Élvezni akarom a szabadságomat. Elvégre vásár van, ünnepelünk, nem? Húsz éve nem jártam szeretett szülővárosomban. Nézd, hogy tündököl a holdfényben a két hölgy! Mielőtt megszólítom őket, szeretném tudni, kicsodák. Ide figyelj, Arlecchino, bemégy a fogadóba és megkérdezed valamelyik pincértől, hogy kifélék, szépek-e, és mi a nevük.

ARLECCHINO Mire ezt mind megtudom, az egy hónap.

LELIO Lódulj már, és igyekezz, itt várlak.

ARLECCHINO Na de való az? Más dolgait firtatni...

LELIO Ne mérgesíts, mert megbotozlak.

ARLECCHINO Ne tessék fáradni, inkább megyek. *(Visszamegy a fogadóba)*

LELIO Úgy érzem, kalandot ígér az este. *(Sétálgat)*

ROSAURA Jól mondod, húgom, én se hallottam még ilyen gyönyörű szerenádot.

BEATRICE A környéken szerintem senki sincs, aki megérdemelné; csak nekünk szólhatott.

ROSAURA Csak legalább tudnánk, melyikünknek, és hogy ki rendelte.

BEATRICE Valami titkos hódoló.

ROSAURA Vagy inkább a tiéd.

BEATRICE Nem tudom. Ottavio, azt hiszem, szerelmes belém, de ő biztosan nem titkolózna.

ROSAURA Fogalmam sincs, ki lehetett. Florindo aligha. Többször is próbára tettem egy-egy kedves szóval, de úgy vettem észre, nem szerelmes fajta, sőt.

BEATRICE Látod azt a sétálgató férfit odalent?

ROSAURA Igen; így holdfénynél előkelőnek látszik.

LELIO *(sétál, magában beszél)* Arlecchino még mindig sehol: nem tudom, kik lehetnek, mihez tartsam magam. Mindegy, majd általánosságban beszélek.

ROSAURA Menjünk be.

BEATRICE Ugyan már, mitől félsz?

LELIO Ó, de káprázatosan derült az égbolt! Micsoda tündöklő, csöndes éjszaka! *(Az erkély felé)* Nem is csoda, hogy a szokásosnál fényesebb az ég, hiszen két bűbajos csillag ragyogja be.

ROSAURA *(Beatricének)* Rólunk beszél.

BEATRICE *(Rosaurának)* Remek! Figyeljünk!

LELIO Nem árthat most meg a nyirkos holdsugár, hiszen két izzó napkorong hevíti a levegővet.

BEATRICE *(Rosaurának)* Ez vagy valami félnótás, vagy tényleg valami hódolónk.

ROSAURA *(Beatricének)* Nagyon csinosnak látszik; és milyen szépen beszél!

LELIO Ha nem félnék, hogy tolakodónak tartanak, bátorkodnék jó éjt kívánni, hölgyeim.

ROSAURA Sőt, megtisztel vele.

LELIO Élvezik a friss levegőt? Jólesik ebben a meleg nyárban.

BEATRICE Atyánk távollétét, ezt a kis szabadságot élvezzük.

LELIO Ó, hát nincs itthon az édesapjuk?

BEATRICE Nincs, uram.

ROSAURA Talán ismeri a papát?

LELIO Hogyne, kedves jó barátom. Megkérdezhetem, hová ment?

ROSAURA Beteghez hívták Padovába.

LELIO *(félre)* Szóval egy orvos lányai. *(Hangosan)* A doktor úr kiváló ember, kevés hozzá foghatót termelt a század.

ROSAURA Kedves magától, hogy így dicséri. De megbocsásson, kihez van szerencsénk? Ennyi mindent tud rólunk, és mi még csak nem is ismerjük.

LELIO A hódolójuk vagyok.

ROSAURA Az enyém?

LELIO Egyiküké, hölgyeim.

BEATRICE Tiszteljen meg bennünket azzal, hogy elárulja, melyikünké.

LELIO Hadd legyen az egyelőre az én titkom. A maga idejében fel fogom fedni.

ROSAURA *(Beatricének)* Ez alighanem közülünk akar feleséget.

BEATRICE *(Rosaurának)* A jó ég tudja, melyikünk lesz a szerencsés.

HARMADIK JELENET

Arlecchino a fogadóból, és előbbiek

ARLECCHINO *(Leliót keresve)* Hová tűnhetett?

LELIO *(Arlecchinóhoz lépve, halkan)* Mi újság, megtudta a nevüket?

ARLECCHINO *(halkan)* Meg. A pincér mindent elmesélt.

LELIO *(halkan)* Ki vele!

ARLECCHINO *(halkan)* A hölgyek egy bizonyos...

LELIO *(halkan)* Tudom, csak a nevüket mondd már, a fene essen beléd!

ARLECCHINO *(halkan)* Rosaura és Beatrice.

LELIO *(halkan)* Na végre. *(Visszamegy az erkély alá)* Bocsánat, megbízatást adtam a szolgámnak.

ROSAURA Uraságod velencei vagy idegen?

LELIO Nápolyi lovag vagyok.

ARLECCHINO *(félre)* Lovag és nápolyi. Egy mondatban két hazugság.

ROSAURA Akkor honnan ismer bennünket?

LELIO Itt élek lassan már egy éve - persze inkognitóban.

ARLECCHINO *(félre)* És az az év mind tegnap este óta telt el.

LELIO Amint megérkeztem, tüstént szemembe tűnt Rosaura és Beatrice kissasszony szépsége. Egy ideig nem tudtam, melyiküknek adjam a szívem, mert mindketten méltónak látszottak rá; végül aztán választottam...

ROSAURA És melyikünket?

LELIO Hát ez az, amit egyelőre nem mondhatok meg.

ARLECCHINO *(félre)* Előbb az egyiket, aztán a másikat.

BEATRICE De mi tartja vissza, miért nem nyilatkozik?

LELIO Félek, hogy a választottamnak már foglalt a szíve.

ROSAURA Az enyém nem, afelől nyugodt lehet.

BEATRICE Én sem köteleztem még el magam.

ARLECCHINO *(halkan Leliónak)* Uraságodé a pálya.

LELIO No és a szerenád az ablakuk alatt?

ROSAURA Becsületszavamra, fogalmunk sincs, ki adta.

BEATRICE Üssön belém a villám, ha tudom, ki volt.

LELIO Nem csodálom, hogy nem tudják. De egyáltalán kíváncsiak rá?

ROSAURA Én majd belepusztulok.

BEATRICE Melyik nőt ne érdekelné?

LELIO Na jó, nekem is van szívem. Az előbbi szerenád az én szerelmem csekély bizonyysága volt.

ARLECCHINO *(félre)* Ó, a szégyentelen! Ekkorát lódítani!

ROSAURA És nem akarja elárulni, kinek küldte?

LELIO Semmiképp. Hallották a dalt, amelyet énekeltettem? Nem egy titokban epedő, félénk szerelmesről szólt?...

ROSAURA Hát jó; így viszont csak magát, a makacs titkolózását okolhatja, ha egyikünk sem köszöni meg a szerenádot.

LELIO Szóra sem érdemes az egész, hódolatomnak szerény jele volt csupán. De ha majd abban a megtiszteltetésben részesülök, hogy imádottamnak nyíltan udvarolhatok, egész Velence bámulni fogja az ízlésemet.

ARLECCHINO *(félre)* Pár napon belül zálogba csapja a ruháit, ha nem jön meg az apja.

ROSAURA *(Beatricének)* Hallod, húgom, ez dúsgazdag lehet.

BEATRICE *(Rosaurának)* Az, de nem nekem. Nekem nincs olyan szerencsém.

ROSAURA Uram, legalább a nevét árulja el.

LELIO Boldogan. Don Asdrubale di Castel d'Oro örgróf.

ARLECCHINO *(félre)* Nevekben sosem szűkölködött.

BEATRICE *(Rosaurának, halkan)* Vonuljunk vissza. Nehogy afféle könnyű prédának gondoljon bennünket.

ROSAURA *(Beatricének, halkan)* Úgy van, jobb az óvatosság. *(Hangosan)* Megbocsát, örgróf úr, de a levegőtől lassan fájni kezd a fejünk.

LELIO Máris vissza akarnak vonulni?

BEATRICE A nénikénk sürget, ideje lefeküdnünk.

LELIO Jaj nekem! Nagy boldogságtól fosztanak meg.

ROSAURA Lesz még idő élveznünk kitüntető figyelmét.

LELIO Ha megengedik, holnap a házukban tisztelegnék.

ARLECCHINO *(félre)* Persze, mindjárt a házukban.

ROSAURA Nocsak, Félénk Szerelmes úr, egyszerre hogy fölbátorodott!

LELIO Akkor legalább az ablakban hadd köszöntsem a kisasszonyokat.

ROSAURA Annyit megengedhetünk.

BEATRICE Ha pedig nyilatkozik, még többet is.

LELIO Majd a doktor úr megérkezésekor. Addig is...

ROSAURA Örgróf úr, isten vele. *(Bemegy)*

BEATRICE Asdrubale úr, alászolgája. *(Bemegy)*

NEGYEDIK JELENET

Lelio és Arlecchino

ARLECCHINO *(Lelióknak, nevetve)* Csókolom a kezét, lovag úr önápolyisága.

LELIO Mit szólsz, micsoda rohamot vezettem?

ARLECCHINO Csak azt tudnám, hogy a fenébe nem zavarodik bele abba a sok cifra hazugságba.

LELIO

Szamár! Ez nem hazugság, hanem megannyi szellemes ötlet, villámgyors, ragyogó eszem sziporkaözőne. Az igazi világfi legyen fesztelen, és ha alkalom adódik, gátlástalan. *(El)*

ÖTÖDIK JELENET

Arclecchino, majd Colombina az erkélyen

ARLECCHINO

Ez megbolondult. A vesztébe rohan. Ha nem jön haza sürgősen az apja, baj lesz.

COLOMBINA

Na, a kisasszonyok elmentek aludni, most már én is szippanthatok egy kis friss levegőt.

ARLECCHINO

Újabb fehérnép az erkélyen! Nem úgy néz ki, mint az előbbi kettő.

COLOMBINA

Az a férfi engem bámul; igazán rám férne már egy kis szerencse.

ARLECCHINO

Kíváncsi vagyok, tudok-e olyan kacifántosan lódítani, mint a gazdám.

COLOMBINA

Ez tényleg ide jön.

ARLECCHINO

Hódolatom a szépségnek, aki a sötétséget beragyogva láthatlan is szerelemre gyűjt.

COLOMBINA

Uraságod kicsoda?

ARLECCHINO

Don Piccaro di Catalogna.

COLOMBINA

(félre) Don? Akkor lovag.

ARLECCHINO

Tudja meg, hogy halálosan beleszerettem, elepedek magáért.

COLOMBINA

Igen? Így ismeretlenül?

ARLECCHINO

Félénk vagyok; szégyellős a természetem.

COLOMBINA

Elöttem fölösleges szégyellősködni, csak egyszerű szobalány vagyok.

ARLECCHINO

(félre) Szobalány! Igazi nekem való fogás. *(Hangosan)* Mondja csak, szép kislány, hallotta az előbb azt a szerenádod?

COLOMBINA

Igen, uram, hallottam.

ARLECCHINO

Tudja, ki énekelte?

COLOMBINA

Nem.

ARLECCHINO

Én voltam az.

COLOMBINA

Női hangnak véltem.

ARLECCHINO

Én mindenféle hangon tudok énekelni. Kétszer olyan magas c-t is kivágok, mint a csembaló.

COLOMBINA

Szép szerelmes dal volt, az biztos.

ARLECCHINO

Én szereztem.

COLOMBINA

Maga költő?

ARLECCHINO

Bizony, én is a Múza vénáján nevelődtem!

COLOMBINA De mire volt jó ez a rengeteg vesződség?
 ARLECCHINO Magácskáért vállaltam, egyedül magáért.
 COLOMBINA Jaj, ne mondja, mert még elbízom magam.
 ARLECCHINO Pedig úgy van, nemesi címeimre esküszöm.
 COLOMBINA Ez igazán jólesik.
 ARLECCHINO Ha tudná, gyönyörűm, mit meg nem tennék azért a két égő szeméért!
 COLOMBINA *(beszól a házba)* Megyek már, megyek! *(Arlecchinónak)* Uram, hívnak a kisasszonyaim.
 ARLECCHINO Könyörgök, ne fozson meg szépsége bíbor homályától!
 COLOMBINA Nem maradhatok tovább.
 ARLECCHINO Találkozunk még?
 COLOMBINA Igen találkozunk. Don Piccaro, isten vele! *(Bemegy)*
 ARLECCHINO Én is megadtam a módját. Igaz a mondás, hogy aki farkasok közé keveredik, megtanul üvölni. Szégyent hoznék a gazdám fejére, ha annak idején úgy lépnék ki a szolgálatából, hogy nem tudok folyékonyan hazudni. *(Bemegy a fogadóba)*

HATODIK JELENET

*Nappal
 Florindo és Brighella*

BRIGHELLA Tessék: egész éjjel szerenádozik, hajnalban meg már kinn van az utcán. Úgy látom, a szerelem elvette az álmát.
 FLORINDO Nem tudtam aludni örömben, amiért olyan jól sikerült a szerenád.
 BRIGHELLA Szép kis öröm! Szórja a pénzét, tönkreteszi az éjszakáját, és semmire se megy a kedvesénél.
 FLORINDO Nekem elég, hogy Rosaura gyönyörködött benne.
 BRIGHELLA Nagyon kevéssel beéri.
 FLORINDO Ide hallgass, Brighella; tegnapelőtt az én drága Rosaurám azt mondta, hogy valami selyemcsipkére vágyik; vásár van, gondoltam, megveszem neki én, meglepem vele.
 BRIGHELLA Helyes; és ebből az alkalomból sort keríthet majd a vallomásra is.
 FLORINDO Ó, nem adnám át neki! Kedves Brighella, ha szeretsz, figyelj ide, és tedd, amit mondok. Fogod ezt az erszényt, tíz dukát van benne: elmégy a rövidáru-kereskedésbe, veszel negyven rőf csipkét a legfinomabb fajtából. Mondd meg a kereskedőnek, hogy Rosaura kisasszonynak lesz, juttassa el hozzá, de semmiképp ne árulja el, ki küldi.
 BRIGHELLA Az a tíz dukát kidobott pénz.
 FLORINDO Ezt hogy érted?

BRIGHELLA Rosaura kisasszony, ha nem tudja, kitől származik az ajándék, se meg nem köszöni, se meg nem hálálja uraságodnak.

FLORINDO Nem számít. Egyelőre ismeretlenül akarok érdemeket szerezni nála.

BRIGHELLA És hogy kaparta össze azt a tíz dukátot?

FLORINDO A bolognai apanázsból, amit apám küld, és abból a pénzből, amit a doktor úr helyettesítéséért kapok néha.

BRIGHELLA Csak spórol meg tékozol.

FLORINDO Siess, Brighella, tedd meg nekem ezt a szívességet. Ma kezdődik a vásár; úgy intézd, hogy még ebéd előtt megérkezzen a csipke.

BRIGHELLA Mit mondhatnék erre? Semmi kedvem hozzá, csak mivel annyira akarja...

FLORINDO De szép legyen ám!

BRIGHELLA Bízva rám nyugodtan.

FLORINDO Örökre lekötelezel.

BRIGHELLA *(félre)* Ezt a tíz dukátot okos ember úgy, ahogy van, elmulatná. *(El)*

HETEDIK JELENET

Florindo, majd Ottavio

FLORINDO Erről az erkélyről szokott nézelődni a drága. Ha most kijönne, azt hiszem, meg merném szólítani. Megmondanám neki... megmondanám például, hogy...

Ottavio az erkéllyel szemközti oldalról jön, Florindót figyeli

Igen, tudom már; azt mondanám neki: kisasszony, teljes szívemből szeretem, nem tudok a kisasszony nélkül élni. Drága egyetlenem, könyörüljön rajtam! *(Hátrafordul, megpillantja Ottaviót. Félre)* Észrevett; most már késő... *(Hangosan)* Mit szól hozzá, barátom, micsoda műremek ez a kis erkély?

OTTAVIO Gyönyörű; de ha szabad kérdezni, uraságod az építész vagy a portréfestő szemével nézi?

FLORINDO Hogyan?

OTTAVIO Kényelmesebb volna odabent a házban...

FLORINDO Én csak a magam munkájával törődöm. Orvos vagyok, nem festő.

OTTAVIO Hallotta, kedves barátom, milyen szépen szerenádoztak itt az éjszaka?

FLORINDO Korán fekvő vagyok. Nem érdekelnek a szerenádok.

OTTAVIO Pedig itt látták uraságodat, mikor a bárkán szólt a zene.

FLORINDO Véletlen volt, semmi közöm hozzá. Nincsenek szerelmi ügyeim.

OTTAVIO *(félre)* Hogy zavarba jött! Gyanús ez nekem.

FLORINDO Ottavio úr, ajánlom magamat. *(El akar menni)*

OTTAVIO Csak még egy pillanat. A barátságunkra kérem, ne titkolózzék előttem. Szeretem Beatrice kisasszonyt, látja, nem szégyellem bevallani. Ha uraságod Rosaura kisasszonyba szerelmes, talán még használhat is az ügyünknek; ha pedig Beatrice kisasszonyt szereti, és viszonzásra talál, a kedvéért lemondok róla.

FLORINDO Mondtam már, hogy nem bocsátkozom szerelmi ügyekbe. Engem az orvostudomány, a sebészet érdekel, nőkkel nem foglalkozom.

OTTAVIO És én ezt higgyem el? Többször is figyeltem rá, mekkorákat sóhajt. A sebészet miatt nem sóhajtozik az ember.

FLORINDO Hát jó, ha nem akarja, nem hiszi. Csak azt mondhatom még egyszer, hogy nincs a dologban semmiféle nő; és csak azért néztem föl arra az ablakra, mert megtetszett az erkély szép rajzolata. *(Fölnéz az ablakra, majd el)*

NYOLCADIK JELENET

Ottavio, majd Lelio

OTTAVIO Biztos, hogy szerelmes, és félek, hogy Beatricébe, azért nem meri bevallani. Ha az éjjel a fogadóban vagyok, és nem a kártyasztalnál vesztegetem gyalázatos módon az időmet, láthattam volna Florindót, és nem volna kétségem; de mostantól nyitott szemmel járok.

LELIO *(a fogadóból jön)* Kit látok? Ottavio barátom!

OTTAVIO Kedves Lelióm!

LELIO Uraságod itt?

OTTAVIO Hazahívta a szülőföld?

LELIO Haza; tegnap érkeztem.

OTTAVIO Hogy tudta elhagyni Nápolyt, ahová százszorosan is odaszögezte a szerelem nyila?

LELIO Mi tagadás, nehéz szívvel hagytam ott szépséges áldozataimat. De nyomban a Velencébe érkezésemkor olyan gáláns kalandjaim estek, hogy egy csapásra feledtették velem a nápolyiakat.

OTTAVIO Ennek örülök. Uraságod mindig szerencsés a szerelemben.

LELIO A szerencse olykor igazságos, a szerelem nem mindig vak.

OTTAVIO Igaz, igaz: egyedül uraságod érdeme, hogy olyan irigylésre méltó hódításai vannak.

LELIO Mondja csak, uraságod ismerős a városban?

OTTAVIO Annyira-amennyire. Vagy egy éve lakom itt.

LELIO Ismeri annak a háznak a két kisasszonyát?

OTTAVIO *(félre)* Előbb derítsük föl a terepet. *(Hangosan)* Nem én.

LELIO Barátom, azok aztán a szépek! Rosaura és Beatrice; egy orvosdoktor lányai, és mind a kettő énbelém szerelmes.

OTTAVIO Mind a kettő?

LELIO Bizony, mind a kettő. Furcsának találja?

OTTAVIO Hogy tudta őket ilyen hamar meghódítani?

LELIO Mikor megláttak, meghajlással köszöntöttek, és megszólítottak.

OTTAVIO *(félre)* Nehezen tudom elképzelni.

LELIO Pár szavam elég volt, hogy elbűvölje őket, s máris mind a ketten szerelmet vallottak.

OTTAVIO Mind a ketten?

LELIO Mind a ketten.

OTTAVIO *(félre)* Mardos a féltékenység.

LELIO Invitáltak, hogy menjek be a házba...

OTTAVIO *(félre)* Ez már több a soknál!

LELIO De nem fogadtam el, mert eszembe jutott, hogy remek esti szórakozást szerezhetnék nekik, és elköszöntem tőlük.

OTTAVIO Talán csak nem szerenádozott?

LELIO De bizony. Már uraságod is tudja?

OTTAVIO Hallottam róla. *(Félre)* Szóval ő rendelte a szerenádot, Florindo igazat mondott.

LELIO De a szerenáddal nem ért ám véget a kellemes éjszaka!

OTTAVIO *(gúnyosan)* Bravó, Lelio úr, mi szépet csinált még?

LELIO Kiszálltam a bárkából, szolgálaimmal pompás vacsorát hordattam a partra, és bebocsátást kértem a barátságos hölgyektől a házba; ott mulatoztunk hajnalig!

OTTAVIO Barátom, isten őrizz, hogy a becsületébe gázoljak, de nyilvánvalóan ugrat, így kénytelen vagyok kétségbe vonni a szavait.

LELIO Miért, mi olyan hihetetlen ebben?

OTTAVIO Nem éppen mindennapos dolog, hogy tisztességes és finom lányok apjuk távollétében éjnek idején ajtót nyissanak egy idegennek, és megengedjék, hogy a házukban dárídózzon.

KILENCEDIK JELENET

Arlecchino és előbbiek

LELIO Itt jön a szolgám. Faggassa csak ki, igazat mondtam-e!

OTTAVIO *(félre)* Nagy szégyen volna, ha ilyen könnyelműségre vetemedtek!

LELIO Mondd csak, Arlecchino, hol voltam én az éjszaka?

ARLECCHINO Levegőzni.

LELIO Nem beszélgettem az alatt az erkély alatt két hölgygel?

ARLECCHINO De igen, uram.

LELIO Nem adtam nekik szerenádot?

ARLECCHINO Hajaj, én voltam a szólista.

LELIO És utána nem vacsoráztunk?

ARLECCHINO Vacsoráztunk?

LELIO Ejnye, hát nem emlékszel, micsoda eszem-iszom volt Rosaura és Beatrice kisasszony házában? *(Int, hogy mondjon igent)*

ARLECCHINO Dehogynem! Rosaura kisasszonynál és Beatrice kisasszonynál.

LELIO És nem volt fejedelmi a vacsora?

ARLECCHINO Kitettünk magunkért, az biztos!

LELIO *(Ottaviónak)* Hallotta? Minden szavamat megerősítette.

OTTAVIO Most is csak azt mondhatom: uraságod roppant szerencsés ember.

LELIO Nem azért, mondom, de hódításaimnak nem a szerencse a legfőbb oka.

OTTAVIO Hanem mi?

LELIO Mondjuk szerényen úgy, hogy egy csekélyke érdem.

OTTAVIO Elismerem, igaza van. Uraságod csupa kellem, csupa tűz. Nápolyban volt alkalmam a szellemét megcsodálni; de hogy egyszerre két testvér bolonduljon magába csak úgy egyik pillanatról a másikra... azt azért sokkallom.

LELIO Ugyan barátom! Lát még tőlem ennél különbet is!

OTTAVIO Lenyűgöz a kiválósága és a szerencséje. Alkalomadtán majd még beszélgetünk róla. Most viszont, ha megengedi, fölmegyek a szobámba pénzért, ki kell fizetnem az éjszakai adósságomat. *(A fogadó felé indul)*

LELIO Hol szállt meg?

OTTAVIO Itt a fogadóban.

LELIO *(félre)* A fenébe! *(Ottaviónak)* Nahát, én is itt lakom, de se tegnap, se az éjszaka nem láttam uraságodat.

OTTAVIO A városban ebédeltem, és egész éjszaka kártyáztam.

LELIO Ilyen régóta itt lakik, és nem ismeri azt a két hölgyet?

OTTAVIO Látni láttam, de közelebbről nem ismerem őket. *(Félre)* Többet nem kötök az orrára.

LELIO Ide hallgasson: ha valaha is beszédbe elegyedne velük, a világért se árulja el nekik, amit most megtudott. Bizonyos dolgokban fő a diszkréció. Az ilyesmit az ember csak a szívbeli jó barátjának mondja el.

OTTAVIO Viszontlátásra, barátom.

LELIO Alászolgája.
 OTTAVIO *(félre)* Nem gondoltam volna, hogy Rosaura és Beatrice csak ennyit ad a jó hírére. *(Bemegy a fogadóba)*

TIZEDIK JELENET

Lelio és Arlecchino

ARLECCHINO Uram, ha így folytatjuk, hamarosan belezavarodunk.
 LELIO Te csak kontrázz nekem, és ne beszélj bolondokat.
 ARLECCHINO Mondok valamit. Legközelebb, ha uraságod valami hazugságra készül...
 LELIO Számár, te! Az nem hazugság, hanem szellemes ötlet!
 ARLECCHINO Jó. Szóval, ha kikívánczik uraságodból a szellem, jelezzon, hogy kontrázni tudjak.
 LELIO Ne bosszants már! Ezt az otrombaságot!
 ARLECCHINO Tudja, mit? Ha erősítést kér, csak tüsszentsen egyet!
 LELIO Minek ezzel annyit foglalkozni?
 ARLECCHINO A miheztartás végett. Különben nem tudom, mikor kell beszélnem és mikor hallgatnom.

TIZENEGYEDIK JELENET

Előbbieket; Rosaura és Colombina álarcosan kilép a házból

LELIO Oda nézz, Arlecchino, nézd csak azt a két álarcost!
 ARLECCHINO Mi az, farsang van?
 LELIO Ebben a városban a vásár első napján már délelőtt álarcosan járnak.
 ARLECCHINO Kik lehetnek azok?
 LELIO Fogadni mernék, hogy az a két hölgy, akikkel tegnap este beszéltem.
 ARLECCHINO Ronda egy szokás ez a maskarádé.
 LELIO Hölgyeim, hiába az álarc, a szépségüket nem leplezhetik: ragyogó szemük rögtön elárulja kilétüket.
 ROSAURA *(Colombinára mutatva)* Az övét is?
 LELIO Köt a szavam, egyelőre nem nyilatkozom, melyik testvér a szebb.
 ROSAURA Csakhogy ő a szobalányom!
 ARLECCHINO Hallja, uram? El a kezekkel!
 LELIO Két álarcot nem nehéz összekeverni!
 ROSAURA Akkor miért hasonlította egymáshoz a szemünket?

LELIO Kisasszony, most, hogy nyíltan beszélhetek magával, elárulom, hogy minden csodálatom, szívemnek minden dobbanása egyedül a kisasszonyt illeti, s csak azért beszéltem testvérekről, mert a társát meg se néztem.

ROSAURA Álarcban is meg tud bennünket különböztetni?

LELIO Micsoda kérdés! Milyen szerelem volna az, ha még csak föl se ismerném magát?

ROSAURA És miről ismert rám?

LELIO A hangjáról, az alakjáról, nemes és előkelő modoráról, eleven tekintetéről, és hát a szívemről, mert az még nem csalt meg soha.

ROSAURA Akkor mondja meg, ki vagyok.

LELIO A bálványom.

ROSAURA Név szerint?

LELIO *(félre)* Dupla vagy semmi. *(Hangosan)* Rosaura.

ROSAURA Nahát! Tényleg felismert. *(Leveszi az álarcát)*

LELIO *(félre)* Ráhibáztam. *(Halkan Arlecchinónak)* Nézd, Arlecchino, micsoda édes arc!

ARLECCHINO *(félre)* Kifúrja az oldalamat, milyen lehet a másik!

ROSAURA Csakugyan engem szeret?

LELIO Don Asdrubale nem tudna hazudni. Szeretem, imádom; ha nincs itt, folyton a nevét hajtogatom, a szépségét dicsérem. *(Arlecchinónak)* Nem igaz?

ARLECCHINO *(félre)* Csak az a másik maskara is kivetkőzne már!

LELIO Szólalj már meg, nem igaz? *(Tüsszent)*

ARLECCHINO Igaz, uram, de mennyire!

ROSAURA Ha egyszer ennyire szeret, miért nem nyilatkozott már?

LELIO Megmondom, drága. Apám Nápolyban össze akart adni egy palermói hölgyel, akitől én annyira irtóztam, hogy megszöktem az esküvő elől. Aztán megírtam atyámnak, hogy a maga szépségének a rabja lettem, kértem, egyezzen bele a házasságunkba, s csak tegnap jött meg a válasz. Beleegyezik.

ROSAURA Nehéz elhinnem, hogy apjaura egy orvos lányát menyéül fogadná.

LELIO Márpedig így van. *(Tüsszent)*

ARLECCHINO Bizony, kisasszony, én is olvastam a levelét.

ROSAURA A hozományom nem lenne méltó uraságodék előkelő házához.

LELIO A Castel d'Oro ház nem szorul hozománya. Atyám mindig is takarékosan élt. Húsz éve gyűjti az ékszert, az aranyat és az ezüstöt az esküvőmre. Meglátja, Rosaura, gazdag menyasszonnyá teszem.

ROSAURA Szóhoz sem jutok; a sok szép ígérettől már szinte félek, hátha becsap, hogy aztán kinevessen.

LELIO Isten őrizz, én sohasem hazudok. Nem tudnám elviselni, ha az igazságon csorba esne. Engem még nem kaptak hazugságon.

Arlecchino elneveti magát

Kérdezze meg a szolgámat! *(Tüsszent)*

ARLECCHINO Úgy van, kisasszony, szent igaz.

ROSAURA Mikor remélhetem, hogy annak, amit most itt mondott, bizonyágát adja?

LELIO Mihelyt apjaura hazaér.

ROSAURA Meglátjuk, tiszta szívből szeret-e.

LELIO Nálam őszintébb ember nincs a földön.

TIZENKETTEDIK JELENET

Egy boltosinas a csipkével, és előbbiek

BOLTOSINAS Ez lesz a doktor úr háza. *(Be akar kopogni)*

ROSAURA Kit keres, fiatalember?

BOLTOSINAS Bocsánat, maskara kisasszony, ezt itt Balanzoni doktor úr háza?

ROSAURA Ez. Kit keres?

BOLTOSINAS Rosaura kisasszonynak, a lányának hoztam valamit.

ROSAURA Az én vagyok. Mit hozott? Ki küldi?

BOLTOSINAS Ez itt negyven rőf selyemcsipke. A gazdám azt mondta, a kisasszonynak lesz. De se ő, se én, egyikünk se tudja, ki küldi.

ROSAURA Akkor vigye csak szépen vissza. Ha nem tudom, kitől származik, nem fogadom el.

BOLTOSINAS A gazdám azt parancsolta, hogy mindenféleképpen hagyjam itt. Ha az utcán nem akarja elfogadni, bekopogok, és beviszem a házba.

ROSAURA Már megmondtam, nem kell.

BOLTOSINAS Ki van fizetve, tíz dukátba került!

ROSAURA De hát ki küldi?

BOLTOSINAS Nem tudom. Egy tisztességes fiatalember.

ROSAURA Igen? Köszönöm, nem kérem.

LELIO Rosaura kisasszony, tartózkodását csak csodálni tudom. Fogadja el azt a csipkét nyugodtan; s ha csak az tartja vissza, hogy nem ismeri a küldőjét, kénytelen-kelletlen bevallom: ez a csipke az én nagyrabecsülésem csekély bizonyága.

BOLTOSINAS Tetszett hallani? Az úr vette.

Arlecchino szájtátva néz

ROSAURA *(Leliónak)* Ez uraságod ajándéka?

LELIO Igen, kedves kisasszony, de szerettem volna, ha titokban marad. Szégyellem, hogy ilyen fantáziátlan ajándékozó vagyok.

BOLTOSINAS Tudja, meg kisasszony, hogy ennél finomabbat nemigen talál.
 LELIO Ízlésem persze van. Megnézem, mire adom ki a pénzt.
 ARLECCHINO *(félre)* Micsoda széltoló!
 ROSAURA Köszönöm, igazán kedves. Nem is tudja, mennyire örülök neki. Éppen venni akartam, de ilyen szépről álmodni sem mertem. Vedd át, Colombina. Holnap fölvarrhatod az ünneplő ruhámra.
Colombina átveszi az inastól a csipkét
 BOLTOSINAS Parancsol még valamit?
 LELIO Nem, elmehetsz.
 BOLTOSINAS Nagyságos uram, meg van elégedve a szolgálattal?
 LELIO Meg. Később honorálni fogom.
 BOLTOSINAS *(Rosaurának)* Kisasszony, a pontosságomért.
 ROSAURA Várjon, megérdemel egy kis borravalót.
 LELIO Hagyja, kisasszony, majd én.
 BOLTOSINAS *(Lelióknak)* Végtelenül hálás vagyok. Akkor hát...?
 LELIO Menjen csak, majd legközelebb.
 BOLTOSINAS *(félre)* Szóval sohanapján. *(El)*

TIZENHARMADIK JELENET

Lelio, Rosaura, Colombina és Arlecchino

ROSAURA Megbocsásson, de most már megyek.
 LELIO Nem kísérhetném haza?
 ROSAURA Most nem. Csak azért jöttem ki ebben az álarcban, hogy beszéljek magával, és hogy megtudja, melyikünket szerencsétlenni a figyelmével. Most boldogan térek vissza.
 LELIO És magával viszi a szívemet.
 ROSAURA A húgomnak mit mondjak?
 LELIO Egyelőre nem tanácsos felfednünk a dolgot.
 ROSAURA Hallgatok, ha úgy akarja.
 LELIO Kis menyasszonyom, ugye, szeret?
 ROSAURA Menyasszony? Még mindig olyan hihetetlen!
 LELIO Nekem minden szavam szentírás.
 ROSAURA Majd elválík.
 COLOMBINA *(félre)* Szerintem ezzel a kormos képűvel beszélgettem az éjszaka. Csak a ruhája gyanús, nem lovagra vall. Megállj, majd a körmödre nézek én!
(Bemegy a házba)

TIZENNEGYEDIK JELENET

Lelio és Arlecchino, majd Colombina

ARLECCHINO A fene egye meg, úgy elment, hogy meg sem nézhettem az arcát.
LELIO Mit szólsz a szép Rosaurához? Valóságos gyöngyszem, nem igaz?
ARLECCHINO Ugyanolyan gyöngyszem a maga nemében, mint uraságod szellemes ötletek dolgában.
LELIO Alighanem van valami titkos imádója, aki nem meri felfedni magát.
ARLECCHINO Uraságod meg kihasználja az alkalmat, és kegyesen helyettesíti.
LELIO Bolond is lennék egy ilyen szép alkalmat elszalasztani.

Colombina álarc nélkül visszajön

ARLECCHINO Hopp, a szobalány visszajött. Ahogy elnézem az ábrázatát, semmivel sem marad el a másiktól.
LELIO Igyekezz, hasznosítsd magad: ha boldogulsz vele, érd le, hogy úrnőjénél egyengesse az utamat.
ARLECCHINO Tanítson meg egy-két hazugságra.
LELIO Kitanít arra a természet mindannyiunkat.
ARLECCHINO Kisasszony, ha nem tévedek, maga volt az éjszaka is...
COLOMBINA Én voltam én az éjszaka is, meg tegnap is, meg már húsz éve is!
ARLECCHINO Bravó, szellemes! Én meg az vagyok, aki az éjjel azokat a szép szavakat mondta.
COLOMBINA Don Piccaro?
ARLECCHINO Szolgálatára.
COLOMBINA Már megbocsásson, de nem hiszem. A ruhája nem kifejezetten lovagi öltözék.
ARLECCHINO Pedig lovag vagyok, még hozzá előkelő és gazdag. Ha nem hiszi, kérdezze meg a barátomat. *(Tüsszent Lelio felé)*
COLOMBINA Egészségére!
ARLECCHINO Köszönöm. *(Halkan Leliónak)* Uram, tüsszentettem.
LELIO *(halkan Arlecchinónak)* Jó, csak siess már!
ARLECCHINO *(halkan Leliónak)* De kérem, uraságod is erősítse meg az én szellemes ötleteimet!
COLOMBINA *(Arlecchinónak)* Hová valósi, uram?
ARLECCHINO Róma ősi városába. Európa legelőkelőbb lovagjai tartoznak a családomba, a világ minden táján vannak birtokaim. *(Nagyot tüsszent)*
COLOMBINA Kedves egészségére!

ARLECCHINO Sose fáradjon, a tubák teszi. *(Halban Leliónak)* Szívesség is van a világon.

LELIO *(halkan Arlecchinónak)* Túl nagyokat lódítasz.

ARLECCHINO *(halkan Leliónak)* Uraságod sem aprózza.

COLOMBINA Az örgróf úr hódolata jeléül megajándékozta a kisasszonyomat. Ha uraságod szeretne, követné a példáját.

ARLECCHINO Parancsoljon, nézzen körül a vásárban, vegyen, amit tetszik, félmillióig állom.

COLOMBINA Don Piccaro, uraságod elvetette a sulykot. *(Bemegy a házba)*

TIZENÖTÖDIK JELENET

Lelio és Arlecchino

LELIO Nesze neked, te tökkelütött.

ARLECCHINO Nekem az az elvem: ha lúd, legyen kövér.

LELIO Gyerünk a fogadóba. Alig várom, hogy Ottavióval találkozzam, el akarom neki mesélni a fejleményeket.

ARLECCHINO Szerintem nem kellene okvetlen mindent kiteregetni.

LELIO A szerelmes legnagyobb gyönyörűsége, ha imádottja kegyeivel dicsekedhet.

ARLECCHINO És ezzel-azzal megtoldhatja.

LELIO A szerelmi kalandok sava-borsa a regényesítés. *(Bemegy a fogadóba)*

ARLECCHINO Éljenek a szellemes ötletek! *(Bemegy a fogadóba)*

TIZENHATODIK JELENET

Két evezős egy gondolat kormányoz a parthoz, Pantalone és Balanzoni doktor szállnak ki belőle útiruhában

BALANZONI Hál' istennek, szerencsésen megérkeztünk.

PANTALONE Mira és Velence közt ennél gyorsabban már nem is lehetne megtenni az utat.

BALANZONI Nekem most minden pompásan sikerült. Először Padovában voltam, ott három konzíliummal mindjárt tíz dukátot kerestem. Akkor az a tegnap esti nagyszerű vacsora uraságodéknál... De legfőképpen a gyermekeinkről szóló megállapodásunknak, Lelio és Rosaura jövőző házasságának örülök.

PANTALONE Olyan régi barátok vagyunk már, gondoltam, erősítsük meg rokonsággal a dolgot.

BALANZONI Mikorra várja a fiát Velencébe?

PANTALONE Legutóbbi levelében azt írta Rómából, hogy azonnal indul. Ma vagy holnap itt kell lennie.

BALANZONI Mondja, kedves barátom, szép ember a fia? Tetszeni fog a lányomnak?

PANTALONE Őszinte leszek: húsz éve láttam utoljára. Tízéves korában elküldtem Nápolyba a bátyámhoz, akivel egyébként üzlettársak is voltunk.

BALANZONI Akkor meg se igen ismerné már.

PANTALONE Bizony nem; de úgy hallom, talpraesett, szemrevaló és kellemes fiatal-ember vált belőle.

BALANZONI Örülök neki. A lányomnak egy szava sem lehet.

PANTALONE Hogyhogy nem adta még férjhez?

BALANZONI Az az igazság, hogy lakik nálam egy diák, bizonyos Florindo. Jó házból való, derék fiatalember, egyébként földim. Mindig is neki szántam a lányom, de végül kiderült, hogy nőgyűlölő, esze ágában sincs házasodni, ezért kénytelen voltam letenni a dologról. Akkor vetett a szerencse uraságodékhöz, és pár szóval megkötöttük a világ legjobb üzletét.

PANTALONE És Beatrice kisasszonyt nem akarja férjhez adni?

BALANZONI Most, hogy Rosaura elkelt, ha tudok, túlادok rajta is.

PANTALONE Igaza van. Nem jó a lányokat otthon tartani, kivált hogyha nincsen anyjuk.

BALANZONI Kérője volna: Ottavio úr, egy padovai lovag, de hát nem akartam, hogy a nagyobbik lemaradjon. Majd talán most.

PANTALONE Ottavio urat ismerem. Ismerem az apját is és az egész fámiliát. Adja hozzá nyugodtan, jól jár vele.

BALANZONI Ha uraságod is azt mondja... Pantalone úr, köszönöm, hogy elhozott a gondoláján. Hazamegyek, beszélek a lányaimmal, elsősorban persze Rosaurával, úgy veszem észre, ő már nagyon a házasság felé kacsingat. *(Kinyitja az ajtót, és bemegy a házba)*

TIZENHETEDIK JELENET

Pantalone

PANTALONE Ritka az olyan lány, aki nem kacsingat arrafelé! Alig várják, hogy férjhez mehessenek: az egyik azért, mert jobb életet vagy több szabadságot akar, a másik meg azért, mert nem szeret egyedül hálai.

TIZENNYOLCADIK JELENET

Lelio és a kocsis a fogadóból, és előbbi

KOCSIS Egy dukát borraivalóval szúrja ki a szemem, amikor Nápolytól egészen Velencéig fuvaroztam!

LELIO Borraivalót adni udvariasság, nem kötelesség; szerintem az egy dukáttal is szépen meg vagy becsülve.

KOCSIS Nekünk a borraivalónk a fizetésünk. Nápolytól idáig legalább három dukát járna.

PANTALONE *(félre)* Ez az úr Nápolyból jön, lehet, hogy ismeri a fiamat.

LELIO Ha kell az egy dukát, fogd, ha nem, nem. Kifizethetlek bottal is.

KOCSIS Ha nem Velencében volnánk, majd megmutatnám én, milyen ember a nápolyi kocsis.

LELIO Elég legyen, hordd el magad!

KOCSIS Az is bolond, aki ezekkel a zsugoriakkal szóba áll! *(El)*

LELIO Megállj, te szemtelen, összetöröm a csontodat! *(Félre)* Á, jobb, ha futni hagyom.

PANTALONE *(félre)* De akár a fiam is lehet.

LELIO Kocsisok! Telhetetlen népség! Mind azon van, hogy megkopassza az idegent!

PANTALONE *(félre)* Majd óvatosan kipuhatolom, nehogy melléfogjak. *(Hangosan)* Nagyságos uram, bocsánat a tolakodásért; Nápolyból érkezett?

LELIO Igen, uram.

PANTALONE Nápolyban jó ismerőseim, sőt barátaim vannak, sok ottani lovaggal állok levelezésben. Ha uraságod netán közülük való, szívesen állok szolgálatára.

LELIO D’Ancora gróf vagyok, parancsoljon velem.

PANTALONE *(félre)* A fenébe! Nem a fiam. *(Hangosan)* Megbocsásson, méltóságos gróf úr, nem ismer Nápolyban egy bizonyos Lelio Bisognosi urat?

LELIO Már hogyan ismerném: nagyon jó barátom. Mondhatom, igazán jó modorú, szellemes fiatalember, mindenki szereti, imádja. Futnak utána a nők, bálványozza egész Nápoly, és ami a legfontosabb: őszinte, egyenes jellem, annak nem hagyta el a száját hazugság.

PANTALONE *(félre)* Hála az égnek. *(Hangosan)* Nagy örömet szerzett ezekkel a jó hírekkel. A könnyem is kikívánczik.

TIZENKILENCEDIK JELENET

Ottavio a fogadóból, és előbbieik

OTTAVIO *(Pantalonénak)* Uram, szívből gratulálok!

PANTALONE Mihez, Ottavio úr?

OTTAVIO Hát a fia megérkezéséhez.

PANTALONE Megjött? Hol van?

OTTAVIO Ez jó! Hiszen ott áll uraságod előtt!

LELIO *(félre)* Ez az apám? Jól nézek ki.

PANTALONE *(Leliónak)* Hogyan? D'Ancora gróf ezek szerint...

LELIO *(nevetve)* Kedves apámuram, bocsássa meg ezt a kis tréfát. Rögtön fölismertem, csak figyelni akartam egy kicsit, hogy ütközik ki az arcán az apai érzés. Bocsásson meg, térden állva kérem.

PANTALONE Gyere, kedves fiam, gyere ide. De régóta várlak, de sokat sóhajtoztam utánad! Hadd csókoljalak meg, drága Lelióm, csak aztán többet nekem még tréfából se mondj olyant, ami nem igaz!

LELIO Higgye el, először hazudtam életemben.

PANTALONE Jól van, no, remélem, egyben utoljára is. Édes kedves fiam, de örülök, hogy ilyen szépnek, ilyen okosnak látlak! Jól utaztál? Miért nem egyenest haza jöttél?

LELIO Tudtam, hogy vidéken van. És ha ma nem jön haza Velencébe, Mirában kerestem volna fel.

PANTALONE Derék fiam vagy. Menjünk haza, majd otthon beszélgetünk. Nagy dolgokat akarok neked mondani. Ottavio úr, minden jót.

OTTAVIO Alászolgája.

PANTALONE *(félre)* Ó, a drága! Áldjon meg az Isten! Micsoda remek fiú! Micsoda szép szál ember! Én mondom, nagy dolog az apai érzés! Örömben alig térek magamhoz. *(El)*

LELIO Barátom, ma reggel befizettem a két lányt a vásárba. Álarcosan megkerestek, és kimentünk a térre. De el ne fecsegye ám valakinek! *(El Pantalone után)*

HUSZADIK JELENET

Ottavio, majd Balanzoni

OTTAVIO Egyre jobban csodálkozom ezen a két lányon. Ezt a könnyelműséget! Nem ismerek rájuk. Persze, hogy többet megengednek maguknak, ha nincs itt az apjuk, de ez már tényleg több a soknál.

BALANZONI *(jön a házból)* Alászolgája, kedves Ottavio úr!

OTTAVIO *(félre)* Szegény apa! Nagy becsületére válnak a kislányai.

BALANZONI *(félre)* Eszi a méreg. Biztosan az a baja, hogy kikoszarztuk.

OTTAVIO *(félre)* Jó is, hogy nem adta hozzám Beatricét, megkímélt egy rossz feleségtől.

BALANZONI *(félre)* No, majd jóváteszem a dolgot. *(Hangosan)* Ottavio úr, nagy hírem van: Rosaura lányom menyasszony.

OTTAVIO Végtelenül örülök. *(Félre)* Részvétem a vőlegénynek.

BALANZONI Most már Beatricét is férjhez adhatom.

OTTAVIO Könnyen talál rá jelentkezőt.

BALANZONI Tudom, hogy önjelölt nem egy akadna, hiszen ez a két lányom van, halálom után rájuk száll mindenem. De mivel úgy vettem észre, Ottavio úr Beatricére, nem pedig az örökségére vágyik, uraságodnak szívesebben adnám, mint valaki másnak.

OTTAVIO Végtelenül köszönöm, de most már nem fogadhatom el.

BALANZONI Hogyan? Így akarja megbosszulni, hogy eddig elutasítottam? Amíg az idősebb itthon volt, nem lehetett, de most már férjhez adhatom.

OTTAVIO *(büszkén)* Adja, akihez akarja. Én nem tartok rá igényt.

BALANZONI Hogy beszélget uraságod ilyen megvetően? Beatrice talán egy foltozógárda lánya?

OTTAVIO Úriember lánya, csakhogy elfajzott az apjától, és nemigen ad a jó hírére.

BALANZONI Ezt hogy érti, uram?

OTTAVIO Tudom, mit beszélek. Hallgatnom kellene, de Beatrice kisasszony iránti változatlan rajongásom az uraságodhoz fűző barátság miatt kötelességemnek érzem, hogy beszéljek, és felnyissam uraságod szemét.

BALANZONI Egészen összezavar. De hát mi történt?

OTTAVIO Legyen, aminek lennie kell, nem hallgathatok tovább. Uraságod lányai a múlt éjszaka, miután végighallgattak egy szerenádöt, beengedtek egy idegent a házba, és itt dárídóztak vele egész éjszaka.

BALANZONI Csodálkozom uraságodon, lehetetlent állít.

OTTAVIO Márpedig ez történt.

BALANZONI Ha becsületes ember, bizonyítsa be. De ha kiderül, hogy rágalmazó, felelősségre fogom vonni.

OTTAVIO Magát az idegent állítom tanúmul, aki tegnap, amint Nápolyból ideért, máris behízelegte magát a házukba.

BALANZONI A lányaim ilyesmire nem képesek.

OTTAVIO Majd elválík. Ha szavaimat jóindulattal veszi, a barátja vagyok, aki figyelmeztettem; ha rossz szándékot feltételez, akkor csak valaki vagyok, aki így vagy úgy, de felel minden szaváért.

HUSZONEGYEDIK JELENET

Balanzoni

BALANZONI Ó, én szerencsétlen! Tönkrevan a házam! Oda a becsületem! Erre a bajra se Hippokratész, se Galénusz nem tud orvosságot, itt nekem kell a sarkamra állnom. A gyökerénél kell megragadni a bajt, mégpedig azonnal, hogy ne terjedjen, ne hatalmasodjon el. *Principiis obsta, sero medicina paratur. (Bemegy a házba)*

MÁSODIK FELVONÁS

ELSŐ JELENET

Szoba Balanzoni doktor házában

Balanzoni és Florindo

- FLORINDO Higgye el, doktor úr, a becsületeмre esküszöm. Ebbe a házba az éjszaka nem tette be a lábát idegen.
- BALANZONI Biztos forrásból tudom, hogy a lányaimnak szerenádот adtak.
- FLORINDO Az igaz, és ők, a lehető legszolidabban, az erkélyről fogadták. Illedelmesen minden kisasszonynak szabad udvarolni.
- BALANZONI De éjnek idején vendéget fogadni! Egy vadidegennel vacsorázni!
- FLORINDO Erről szó sem volt.
- BALANZONI Mit tudhat erről maga? Rég ágyban lehetett!
- FLORINDO Ébren voltam egész éjszaka.
- BALANZONI Nofene! Miért?
- FLORINDO Nem tudtam aludni... akkora volt a hőség.
- BALANZONI Ismeri Ottavio urat?
- FLORINDO Ismerem.
- BALANZONI Ő állította mindezt; azt mondta, bizonyítani tudja.
- FLORINDO Ottavio úr hazudik. Keressük fel, kérdezzük ki, mire alapozza az állítását. Biztos vagyok benne, hogy uraságod valótlanak fogja találni.
- BALANZONI Lehet, hogy kár volt olyan szigorúan megfednem a lányokat.
- FLORINDO Szegények! Nem érdemelték meg a szidást.
- BALANZONI Különösen Rosaura vette a szívére. Úgy sírt, alig tudott megnyugodni.
- FLORINDO És ártatlanul. Sajnálom szegénykét. *(Megtörli a szemét)*
- BALANZONI Mi lelте, fiam, csak nem sír?
- FLORINDO Á, semmi; a szemembe ment a tubák. *(Mutatja a szelencét)*

MÁSODIK JELENET

Colombina és előbbieк

- COLOMBINA *(Balanzoninak)* Gyorsan, doktor úr, gyorsan! Szegény Rosaura kisasszony elájult, nem tudok lelket verni belé. Siessen, kérem, segítsen rajta!

Florindo alig tud uralkodni magán

BALANZONI Hamar egy kis citromfűszeszt!

COLOMBINA Ha tudná, hogy kalapál a szíve! Eret kellene vágni rajta.

BALANZONI Florindo úr, menjen be hozzá, tapintsa meg a pulzusát. Ha szükségesnek látja, nyissa meg a vénáját, az efféle műveletekben maga nagyon ügyes. Én addig elmegyek citromfűszesztért. *(El)*

COLOMBINA Az ég szerelmére, ne hagyják szegény kisasszonyomat! *(El)*

FLORINDO Mindez azért, mert az apja ok nélkül úgy leteremtette. Segítek rajta, ha tudok. *(El)*

HARMADIK JELENET

Rosaura szobája székekkel

*Rosaura ájultan egy széken;
majd Colombina, aztán Florindo, végül Balanzoni*

COLOMBINA Itt van szegényke! Még mindig nem tért magához. A húga meg nem segít rajta, felé se néz. Felőle akár meg is halhatna. Szép kis testvéri szeretet!

FLORINDO Hol vagyok? Nem látok semmit.

COLOMBINA Hogyhogy nem lát, egy ilyen világos szobában? Ott van szegény Rosaura kisasszony, ott fekszik ájultan.

FLORINDO Jaj, nem bírom! Colombina, szaladj el az érvágókészletért!

COLOMBINA Rohanok. Az ég szerelmére, el ne hagyja! *(Kimegy, majd visszajön)*

FLORINDO Egyedül vagyunk, senki se lát, megérinthetem ezt a szép kezét. Igen, drágám, megnézem a pulzusodat. Még ájultában is milyen szép! *(Meg-érinti a pulzusát)* Jaj belehalok *(Ájultan a földre vagy egy székre hanyatlik)*

COLOMBINA *(hozza a citromfűszeszt és a műszereket)* Nem mondom! Orvos és beteg teljes harmóniában.

BALANZONI Itt is vagyok. Még nem tért magához?

COLOMBINA Tessék, nézze meg. Florindo úr is elájult.

BALANZONI Csak nem ette meg a fene? Mi történik itt? Gyorsan, segítsünk rajta. Fogd ezt a szeszt, tartsd Rosaura orra alá, én meg majd a fiúval törődöm.

COLOMBINA *(odatartja a szeszt)* Ide nézzen! A kisasszony megmozdult.

BALANZONI Florindo is éledezik. Tökéletes az összhang.

ROSAURA Jaj nekem, hol vagyok?

BALANZONI Jól van, lányom, szedd össze magad, semmi baj.

FLORINDO *(felkel, az orvos láttán elszégyelli magát; félre)* Jól nézek ki, ezt megcsináltam.

BALANZONI Mi történt, Florindo? Mi lelte?

FLORINDO Magam se tudom... uram... Szíves engedelmével... *(Zavartan el)*

BALANZONI Mint aki megbolondult.

COLOMBINA Csak bátran, kisasszony, vidáman!

ROSAURA Jaj, papa, könyörgök...

BALANZONI Most már ne emészd magad, kislányom. Úgy hallom, nem igaz, amit mondtak rólad. Szeretném hinni, hogy tényleg csak rágalom, koholmány az egész. Hamarosan tisztázzuk a dolgot.

ROSAURA De papa, ki hazudott magának ekkorát, ki gázolt így a becsületünkbe?

BALANZONI Ottavio úr.

ROSAURA És honnan vette ezt a badarságot?

BALANZONI Nem tudom. Azt mondta, be fogja bizonyítani.

ROSAURA Arra kíváncsi leszek. A becsületünkről van szó, a magáéről és az enyémről, ezt nem hagyhatjuk annyiban.

BALANZONI Megkeresem, és felelősségre fogom vonni.

COLOMBINA Megálljon, majd én. Idehívom, és ha a fene fenét eszik is, visszavonatjuk vele a rágalmakat.

BALANZONI Eredj. Ha megtaláltad, mondd meg neki, hogy beszédem van vele.

COLOMBINA A föld alól is előkerítem. *(El)*

NEGYPEDIK JELENET

Rosaura és Balanzoni

ROSAURA Nagyon csúnyán bánt velem, papa!

BALANZONI Ne búsulj, orvosoljuk a bánatodat. Tudd meg, Rosaura, hogy elígértem a kezed.

ROSAURA És kinek?

BALANZONI Pantalone úr fiának.

ROSAURA Jaj, ha szeret, nem ad hozzá.

BALANZONI Miért? Mi kifogásod van ellene?

ROSAURA Engedelmes, tisztelettudó lány nem titkolózik az apja előtt. Képzeld, papa, feleségül szeretne venni egy nagyon előkelő és dúsgazdag idegen lovag!

BALANZONI Szóval csak itt ólálkodik az az idegen! Mégis igaz a szerenád és a vacsora.

ROSAURA Annyi igaz belőle, hogy ez az idegen szeret, és szerenádott adott nekem. De csak egyszer beszélt velem, az erkély alól, és csapjon belém a villám, ha beengedtem a házba.

BALANZONI Előkelő úr létére a te kezedre pályázik?

ROSAURA Legalábbis azt állítja.

BALANZONI Vigyázz, nehogy valami széltoló legyen!

ROSAURA Ma be akar mutatkozni a papának. Nyissa ki a szemét én helyettem is!

BALANZONI Hát jó. Ha az ég ekkora szerencséével áld meg, nem vagyok olyan bolond, hogy elüsselek tőle. Pantalonéval ugyan megállapodtam, de csak szóban; nem lesz nehéz valami ürüggyel kibújni az egyezség alól.

ROSAURA Elég annyit mondania, hogy én nem akarom.

BALANZONI Hogy lenne elég, fiam, hiszen én parancsolok. De majd kitalálunk valamit. Hogy hívják azt a lovagot?

ROSAURA Asdrubale di Castel d'Oro örgróf.

BALANZONI Húha! Egy örgróf?

ÖTÖDIK JELENET

A hallgatózó Beatrice és előbbiek

ROSAURA Egy éve szerelmes belém, és csak tegnap este nyilatkozott.

BALANZONI És tényleg szeret?

ROSAURA Egyenesen imád.

BALANZONI Biztos vagy benne, hogy feleségül akar venni?

ROSAURA Határozottan kijelentette.

BALANZONI Ha így áll a dolog, azon leszek, hogy segítek rajtatok.

BEATRICE Nehogy már elhiggye neki, papa. Nem igaz, hogy Asdrubale örgróf őt kedveli. Ő úgy mondta, hogy egyikünket. És nem akarok dicsekedni, de jó okom van rá, hogy azt higgyem, engem választott.

BALANZONI *(Rosaurának)* Szépen vagyunk! Mi ez a história?

ROSAURA *(Beatricének)* Mire alapozod a reményedet?

BEATRICE Amire te a tiédet.

ROSAURA Papa, én nem a levegőbe beszélek.

BEATRICE *(Balanzoninak)* Higgye el, tudom, amit tudok.

BALANZONI Ez egyre szebb! Egyet mondok, ide figyeljete! Mostantól nem nézegettek ki az ablakon, és az engedélyem nélkül nem hagyjátok el a házat. Ha az örgróf úr megkeres, meglátjuk, mi igaz ebből a históriából, és kiderül, melyikötöket választotta; ha meg csak humbug az egész - nem lepne meg -, nekem is jó okom lesz rá, hogy holdkórosnak tituláljam kivétel nélkül mindkettőtöket. *(El)*

HATODIK JELENET

Rosaura és Beatrice

BEATRICE Te honnan veszed, hogy az örgróf úr téged választott?

ROSAURA Nem vagyok köteles mindent az orrodra kötni.

BEATRICE Tudom, hogy álarcosan kimentél a házból. Csaltál, hogy a magad malmára hajtsd a vizet; de örölni nem fogsz, arról kezeskedem.

ROSAURA És te mitől vagy olyan biztos a dolgodban? Mondta talán, hogy téged akar? Adta valami jelét?

BEATRICE Nekem is annyit mondott, mint neked, és nem tudom, milyen alapon követeled őt magadnak.

ROSAURA Ebből most már elég, majd kiderül.

BEATRICE Ha megtudom, hogy a hátam mögött kijátszottál, megnézheted magad!

ROSAURA Igazán lehetnél egy kis belátással. Utóvégre én vagyok az idősebb.

BEATRICE Tán még a kézcsók is kijár önagyságának?

ROSAURA Mindig mondtam én: mi ketten nem férünk össze.

BEATRICE Temiattad nem tudok férjhez menni már több mint három éve. Pedig kérőm volt ötven is. De a papa nem akarta, hogy az elsőszülöttje lemaradjon.

ROSAURA Azok aztán kérők voltak a javából! Például az igen kedves Ottavio úr, aki nyilván a visszautasításon bűszült úgy fel, hogy összevissza hazudott a papának.

BEATRICE Szóval Ottavio volt!

ROSAURA A papa legalábbis ezt állítja.

BEATRICE Ó, a gyalázatos! Kapjam csak a kezem közé, tudom, megkeserüli!

ROSAURA Akasztófát érdemelne!

HETEDIK JELENET

Colombina, majd Ottavio és előbbiek

COLOMBINA Kisasszonynak, Ottavio úr szeretné tiszteletét tenni.

OTTAVIO Sajnálom a dolgot, és nem értem...

ROSAURA Maga rágalmazó!

BEATRICE Maga hazug!

OTTAVIO Higgyek el, nem én vagyok a hazug, nem én rágalmaztam meg a kisasszonyokat.

ROSAURA Ki mondta a papának, hogy szerenádoztak az ablakunk alatt?

OTTAVIO Én, de...

BEATRICE És kimondta, hogy idegent fogadtunk a házban?

OTTAVIO Én, de tudják meg...

BEATRICE Hazug!

ROSAURA Rágalmazó!

OTTAVIO Tudják meg, hogy Lelio Bisognosi...

ROSAURA Mondta vagy nem mondta, hogy kinn voltunk az erkélyen?

OTTAVIO Igen, kisasszony, de hallgasson végig...

ROSAURA És mondta, hogy az idegen nagy traktát rendezett nekünk?

OTTAVIO Mondtam, mert ő maga...

BEATRICE Hazug! *(El)*

ROSAURA Rágalmazó! *(El)*

NYOLCADIK JELENET

Ottavio és Colombina

OTTAVIO Ha nem engednek szóhoz jutni... Colombina, tebenned van minden reményem. Menj a kisasszonyaid után, mondd meg nekik, hogy ha meghallgatnak, mindjárt másképp látják a dolgot.

COLOMBINA Mit tud felhozni mentségére?

OTTAVIO Nagyon sok mindent; hallgass végig, ítéld meg te, hogy igazam van-e...

COLOMBINA Jó, csak röviden. Uraságod, ugye, azt mondta a gazdámnak, hogy éjjel bejött a házba egy idegen.

OTTAVIO Igen, de...

COLOMBINA Meg hogy traktát rendezett a kisasszonyoknak.

OTTAVIO Igen, csakhogya...

COLOMBINA Most mondta vagy nem mondta?

OTTAVIO Mondtam...

COLOMBINA Akkor pedig tényleg hazug, és tényleg rágalmazó. *(El)*

KILENCEDIK JELENET

Ottavio, majd Balanzoni

OTTAVIO Engem már a szobalány is leteremthet? Valaki sajnos tényleg hazudik, én pedig sehogy se tudom tisztázni magam. Florindo szerint nem igaz, hogy Lelio bejött a házba, s főleg, hogy velük vacsorázott. Egy szerenád meg igazán nem árt egy tisztességes lány jó hírének. Bánom, hogy elhittem, s

még inkább, hogy továbbmondtam a dolgot. Lelio becsapott. Lelio a hazug, én meg vak féltékenységekben hittem neki, hirtelen eszembe se jutott, hogy hiszen csak most jött meg Nápolyból a bitang. Hogyan békítem meg Beatricét? S ami még fontosabb, hogyan békítem meg az apját? Már itt is van; megérdelem, amit kapok tőle.

BALANZONI Mi történt, Ottavio úr? Mit keres a házamban?

OTTAVIO Uram, meg tud nekem bocsátani? (*Letérdel*)

BALANZONI Mégsem igaz, amit mondott?

OTTAVIO Mentségemre szolgáljon, hogy nem én találtam ki, csak túlságos hiszékenységekben gondolkodás nélkül továbbadtam uraságodnak, amit egy hazug ember állított.

BALANZONI Kicsoda?

OTTAVIO Lelio Bisognosi.

BALANZONI Pantalone úr fia?

OTTAVIO Ahogy mondja.

BALANZONI Itt van Velencében?

OTTAVIO Szerencsétlenségemre tegnap hazajött.

BALANZONI És hol van? Az apja házában?

OTTAVIO Nem úgy ismerem.

BALANZONI De hogy hordhatott össze a gazember ennyi hazugságot?

OTTAVIO Fogalmam sincs, de olyan meggyőződéssel állította, hogy hinnem kellett neki, és hinnék továbbra is, ha Florindo úr, akit őszinte, tisztességes embernek ismerek, nem nyitja fel a szemem.

BALANZONI Elképesztő; alig ért ide, máris mindent a feje tetejére állított. Tudja vajon, hogy Rosaura és Beatrice az én lányaim?

OTTAVIO Azt hiszem, igen. Tudja, hogy orvos az apjuk.

BALANZONI Ó, az elvetemült! És így elbánik velük! Egy biztos: ezek után hiába pályázik Rosaurára.

OTTAVIO Doktor úr, bocsásson meg, kérem.

BALANZONI Sajnálom uraságodat.

OTTAVIO Ne vonja meg tőlem a jóindulatát.

BALANZONI Barátok maradunk.

OTTAVIO Emlékezzék, nekem ajánlotta Beatrice kisasszony kezét.

BALANZONI Emlékszem: kereken visszautasította.

OTTAVIO Most könyörögve kérem, ne tagadja meg tőlem.

BALANZONI Még beszélünk róla.

OTTAVIO Esedezem, mondja, hogy rendben van.

BALANZONI Majd meggondolom.

OTTAVIO A lányát kérem, a hozomány nem érdekel.

BALANZONI Jól van már, majd megbeszéljük. *(El)*

OTTAVIO Bánom is én a hozományt, csak Beatricét megkaphassam. De félek, nem lesz könnyű dolgom. A nők állhatatosabbak a gyűlöletben, mint a szerelemben. *(El)*

TIZEDIK JELENET

Szoba Pantalone házában

Lelio és Arlecchino

LELIO Arlecchino, én tényleg szerelmes vagyok.

ARLECCHINO Engedelmeivel, nem tudom elhinni.

LELIO Pedig úgy van, elhiheted.

ARLECCHINO Próbálom én, de nem megy.

LELIO Pedig most a színtiszta igazat mondom.

ARLECCHINO Lehet, hogy igaz, de én nem hiszem.

LELIO Neked már az igazság sem elég hihető?

ARLECCHINO Attól függ, ki mondja.

LELIO Nem hallod, mennyit sóhajtozom.

ARLECCHINO Mintha bizony nem akkor sírna, sóhajtozna, amikor akar! Szegény Cleonice kisasszony is megtanulta, hogyan sír és sóhajtozik uraságod, amikor valakit le akar venni a lábáról.

LELIO Ő egy kicsit hiszékenyebb volt a kelleténél.

ARLECCHINO Házasságot ígért neki, az a szegény római kisasszony meg elhitte.

LELIO Engem tízen, sőt többen is becsaptak; én meg egyet se szédíthetek?

ARLECCHINO Ne is folytassa; imádkozzon, hogy jól süljön el a dolog, és nehogy a római hölgy uraságod után jöjjön Velencébe.

LELIO Ilyesmire csak nem vetemedik...

ARLECCHINO A nők a szerelemben nem ismernek lehetetlent.

LELIO Na jó, elég ebből a kellemetlen ügyből., Cleonice már eszembe se jut. Most Rosaurát szeretem, valami különleges, rendkívüli szerelemmel.

ARLECCHINO Látszik is, ha másból nem, a szép ajándékokból, amiket vesz neki. Jóságos ég! Tíz dukátért csipke!

LELIO *(nevet)* Mit szólsz hozzá, Arlecchino, hogy föltaláltam magam!

ARLECCHINO Szellemes ötlet volt. De uram, mióta itt vagyunk már apjaura házában, és még mindig nem kaptunk enni.

LELIO Türelem, ne elégedetlenkedj.

ARLECCHINO Milyen ember uraságod apja? Én még nem is láttam.

LELIO Tisztos öregúr. Ott jön, oda nézz!

ARLECCHINO Azt a, de szép szakálla van!

TIZENEGYEDIK JELENET

Pantalone és előbbiek

PANTALONE Téged kereslek, fiam.

LELIO Itt vagyok, parancsoljon velem.

ARLECCHINO Don Pantalone úr, uraságod férfiivadékának szolgája lévén tartom szerencsémnek, illetve ajánlom magamat, vagyis hát... Ugye érti?

PANTALONE Ejha, milyen kedves bolond! Hát ez meg ki volna?

LELIO Ez az én derék szolgám; van egy kis bogara, de hűséges fiú.

PANTALONE Jól van, helyes. Megvan a szórakozásunk.

ARLECCHINO A bohóca leszek, ha parancsolja.

PANTALONE Meglesz a dolgod.

ARLECCHINO Csak egyre vigyázzon: etessen rendesen, mert a bohócgymor különösen tágas.

PANTALONE Ne félj, itt nem kell nélkülözned.

ARLECCHINO Majd elválík, állja-e a szavát.

PANTALONE Amit megígérek, meg szoktam tartani.

ARLECCHINO Csak a próba döntheti el. Most például ehetnékem van.

PANTALONE Menj ki a konyhába, adass magadnak.

ARLECCHINO Állja a szavát. Megyek, megkeresem a szakácsot. *(Leliónak)* Uram, egy szóra.

LELIO Mit akarsz.

ARLECCHINO *(halkan Leliónak)* Félek, ez mégsem uraságod apja.

LELIO *(halkan)* Hogyhogy?

ARLECCHINO *(halkan)* Nem hallotta? Igazat mondott... *(El)*

LELIO *(félre)* Túl sokat megenged magának.

TIZENKETTEDIK JELENET

Pantalone és Lelio

- PANTALONE Furcsa egy szolga. Nohát, fiam, azért jövök, mert beszédem van veled.
- LELIO Állok elébe.
- PANTALONE Te vagy az egyetlen örökösöm, s minthogy szegény bátyám halála miatt most még gazdagabb vagy, mint apád után lennél, ideje a ház, a család fönntartására gondolnod, röviden: meg akarlak házasítani.
- LELIO Ez már nekem is megfordult a fejemben. Van is kilátásban valami, annak idején majd megbeszéljük.
- PANTALONE Manapság a fiatalok pillanatnyi szeszélyből házasodnak, pár nap múlva meg már bánják az egészet. Az effajta üzleteket eleve jobb az apákra hagyni. Egy apa jobban tudja, mi válik a fia javára, mint maga a fiú, mert már benőtt a feje lágya, nem hajtja a vére, szóval, akárhogy vesszük, egy apa bölcsebben tud dönteni, és ezt előbb-utóbb minden gyerek belátja.
- LELIO Apámuram nélkül természetesen én sem döntenék. Mindenben ki fogom kérni a tanácsát, sőt alávetem magam az akaratának.
- PANTALONE Jól van fiam, akkor tudd meg, hogy már el is jegyeztelek; éppen ma reggel állapotam meg a házassági szerződésed ügyében.
- LELIO Hogyan? Nélkülem?
- PANTALONE Jobb partit keresve sem találtam volna. Jó családból való, tisztességes lány, szép kis hozománnyal, az apja Bolognából származott ide. És majd elfelejtettem: a lány ráadásul szép és okos. Mi kell még? Szaván fogtam az apját, megállapodtunk.
- LELIO De apámuram, már megbocsásson, az igaz, hogy egy apa mindig a fia javát akarja, de aztán a fiúnak kell a feleségével együtt élnie; neki is kell legyen beleszólása a dologba.
- PANTALONE Ejnye, fiam, az előbb még egész mást értettél fiúi engedelmisségen. Az apád vagyok, és ha a távolság miatt eddig nem tanulták meg tisztelni, épp itt az ideje.
- LELIO De még csak be se mutatja?
- PANTALONE Majd meglátod, ha aláírtad a szerződést. Ez mindig is így volt. Amit tettem, jól tettem, ez nem lehet kérdés, utóvégre az apád vagyok.
- LELIO *(félre)* Most kellene valami szellemes ötlet.
- PANTALONE Akkor hát mi a válaszod?
- LELIO Apámuram... nehéz helyzetbe hozott, nem titkolózhatom tovább.
- PANTALONE Hogy? Mit beszélsz?
- LELIO *(térdre veti magát)* Térden állva kérek bocsánatot. Hiba volt, tudom, de kényszerítettek rá.
- PANTALONE Kivel, halljam, mit csináltál?

LELIO Nem bírok a könnyeimmel.

PANTALONE Szedd már össze magad, beszélj!

LELIO Nápolyban megnősültem.

PANTALONE És ezt csak most mondod? Miért nem írtad meg? A bátyám se tudta?

LELIO Nem.

PANTALONE Állj föl: megérdemelnéd, hogy kitagadjalak és elzavarjalak a háztól. De hát szeretlek, mégiscsak az egy szem fiam vagy, és ha megtörtént, most már nincs mit tenni. Ha a házasság a rangunkhoz méltó, ha a menyem ír vagy megkeres, hát nem bánom... De ha valami cawkát találtál elvenni...

LELIO Ugyan már, hová gondol, apámuram! A feleségem tisztességes ifjú hölgy.

PANTALONE És mégis kiféle?

LELIO Egy lovag lánya?

PANTALONE Hová valósi?

LELIO Nápolyi.

PANTALONE Van valamije?

LELIO Dúsgazdag.

PANTALONE És egy ilyen házasságról te nem is értesítesz? Attól féltél, hogy nem egyezem bele? Nem vagyok bolond. Jól tetted, hogy elvetted. De miért nem szóltál se nekem, se a nagybátyádnak? Talán a lány családja előtt kell titkolózni?

LELIO Dehogy! Mindenki tudja.

PANTALONE Akkor meg végképp nem értem, hogy mi miért voltunk kirekesztve.

LELIO Mert csak úgy kutyaftttában kötöttük meg a házasságot.

PANTALONE Hogyhogy kutyaftttában?

LELIO A lány apja ott ért a menyasszonyom szobájában...

PANTALONE Mit kerestél te a lány szobájában?

LELIO A szerelem elvette az eszemet, tudja is az ember olyankor, hogy mit csinál.

PANTALONE Ó, te szerencsétlen! Na jó, megvolt az esküvő, nem firtatom tovább. Mi a neve az asszonykának?

LELIO Briseide.

PANTALONE Az apjának?

LELIO Don Policarpio.

PANTALONE Családneve?

LELIO De Albacava.

PANTALONE Fiala a lány?

LELIO	Velem egykorú.
PANTALONE	Honnan ismered?
LELIO	Ott laktak a közelünkben.
PANTALONE	Hogy jutottál be a házba?
LELIO	Egy szobalány segített.
PANTALONE	A lány apja meg ott talált.
LELIO	Igen, édeskettesben vele.
PANTALONE	Nappal vagy éjszaka?
LELIO	Éppen csak derengett.
PANTALONE	Hogy lehet annyi eszed, hogy rajt kaptod magad? Agyon is csaphatott volna.
LELIO	Elbújtam a szekrényben.
PANTALONE	Akkor hogy talált rád?
LELIO	Jelzett az órák, azt hallotta meg.
PANTALONE	A fenébe! És mit mondott?
LELIO	Megkérdezte a lányától, hogy honnan van az az óra.
PANTALONE	Mire a lány?
LELIO	Rávágta, hogy az unokanővérétől.
PANTALONE	Ki az unokanővére?
LELIO	Matilde hercegnő. Astolla herceg lánya, őfelsége fővadászmesterének, Argante grófjának a húga.
PANTALONE	Nem mondom, szép család.
LELIO	Csupa főnemes.
PANTALONE	És az órára mit szólt az apja? Elhitte?
LELIO	Látni akarta.
PANTALONE	Ajaj! Na és aztán?
LELIO	Briseide odajött, résznyire kinyitotta a szekrényajtót, és halkán elkérte az órát.
PANTALONE	Jól van; gondolom, szépen odaadtad, és el volt intézve.
LELIO	Csak hogy a lánc beleakadt a pisztolyom ravaszába, mert az is ott volt csőre töltve, és ettől elsült.
PANTALONE	Szegény fiam! Nem esett bajod?
LELIO	Egy karcolás sem.
PANTALONE	És erre mit szóltak? Mi lett?
LELIO	Nagy kiabálás. Az apósom föllármázta a cselédséget.
PANTALONE	És megtaláltak?

LELIO Gondolhatja!

PANTALONE Jaj, a szívem! És mit csináltál?

LELIO Fogtam a kardom és rendet vágtam köztük.

PANTALONE Meg is ölhetek volna!

LELIO Olyan kardom van, hogy azzal százat lekaszálok!

PANTALONE Búzát, fiam, búzakalászt. No és akkor elmenekültél?

LELIO Hagytam volna ott a kedvesemet?

PANTALONE A lány? Mondott valamit?

LELIO *(gyengéden)* Könnyezve a lábam elé vetette magát.

PANTALONE Nagyon regényes.

LELIO Pedig ez csak a meztelen igazság.

PANTALONE És mi lett a vége?

LELIO Az apósom a bírósághoz fordult. Karhatalommal megházasítottak, és büntetésképpen a nyakamba akasztottak egy húszezer scudós hozományt.

PANTALONE *(félre)* Alighanem ez az első eset, hogy a rossz kezdett után jól sült el valami.

LELIO *(félre)* Ennél cifrább történetet Európa legügyesebb újságírója se találhatott volna ki.

PANTALONE Nagy veszedelemben forogtál fiam, adj hálát az égnek, hogy tisztességgel kivágtad magad, a jövőben meg legyen egy kicsivel több eszed. Az a pisztoly, az a pisztoly. Te, mit az a pisztoly? Miféleképpen nem látni ilyesmit.

LELIO Azóta se hordok lőfegyvert.

PANTALONE Legalább a nagybátyádnak azért szólhattál volna az esküvőről.

LELIO Akkortájt betegedett meg.

PANTALONE Megírhattad volna nekem.

LELIO Szóban akartam elmondani.

PANTALONE Te, a feleségedet miért nem hoztad magaddal Velencébe?

LELIO Viselős. A hatodik hónapban van.

PANTALONE Viselős? Hatodik hónapja? És ezt csak így mondod? Akkor nem tegnapelőtt történt az eset. Mondhatom, szép dolog, hogy nem értesítettél. Azt hiheti a nászúram, hogy valami istentelen apád van, akinek még a házasság se szent, hiszen egy üdvözlő levél se telik tőle. De most majd pótolom a mulasztásomat. Estére indul a nápolyi posta, azzal elmegy, rögtön írok neki. A lelkére kötöm, hogy vigyázzon a menyemre meg a születő unokámra, aki a fiam után ugyebár hús a húsból, vér a vérből... Úgy van. Azonnal megírom neki, hogy is hívják Don Policarpiót? Kiment a fejemből.

LELIO *(félre)* Az baj, mert az enyémből is. *(Hangosan)* Don Policarpio Carciofoli.

PANTALONE Carciofoli? Az előbb mintha nem ezt mondtad volna... Tudom már: azt mondtad, D'Albacava.

LELIO Lehetséges. A Carciofoli a családneve, Albacava a birtoka; hívják így is, úgy is.

PANTALONE Értem. Akkor megyek. Megírom neki, hogy amint az állapota engedi, azonnal küldje az én drága menyemet Velencébe. Alig várom, hogy találkozzam vele, szeretném már megcsókolni azt az arany kis csöppséget, a Bisognosi ház reménységét és támaszát, öreg napjaim egyetlen vigaszát. *(El)*

TIZENHARMADIK JELENET

Lelio egyedül

LELIO Szörnyű, mi fáradtságomba került ettől a papaféle bolognai menyasszonyjelölttől megszabadulni! Ha egyszer annyira elmegy az eszem, hogy házassággal béklyózom le magam, csakis Rosaura lesz a feleségem. Egészen megszáditott. Van benne valami, ami első pillantásra megfogott. Apámnak se lehet kifogása ellene, végül is egy orvos lánya. Elveszem, és azzal a nápolyi nő velenceivé változik. Apám unokákat szeretne? Csinálhatunk neki, amennyit csak akar. *(El)*

TIZENNEGYEDIK JELENET

Utca Balanzoni házának erkélyével

Florindo és Brighella

FLORINDO Baj van, Brighella.

BRIGHELLA Mi történt?

FLORINDO Úgy hallom, Balanzoni doktor úr egy nápolyi őrgrófnak szánja Rosaurát.

BRIGHELLA Ki mondta ezt uraságodnak?

FLORINDO Beatrice, a húga.

BRIGHELLA Akkor nincs veszteni való idő. Beszélnie kell vele, nyilatkoznia kell.

FLORINDO Tudom, Brighella. Már elszántam magam.

BRIGHELLA Hála az égnek. Még a végén megérem a boldogságát.

FLORINDO Írtam egy szonettet, abban minden benne van.

BRIGHELLA Jaj, nem szonett kell ide. A prózának nagyobb a foganatja.

FLORINDO Az én szonettem világosan beszél.

BRIGHELLA Hát ha világosan beszél, és Rosaura kisasszony ért belőle, éppenséggel a szonett is megteszi. Hallhatnám esetleg?

FLORINDO Hogyne. Nézd, milyen szép a kalligráfiája.

BRIGHELLA Mi? Nem saját kezűleg írta?

FLORINDO Isten őrizz! Megbízottam valakit.

BRIGHELLA De miért kellett mással íratnia?

FLORINDO Nehogy fölismerje a betűimet.

BRIGHELLA Nem tudhatja, hogy uraságod a szerző?

FLORINDO Hallgasd meg, beszélhetne-e magamról világosabban:

SZONETT

*Bálványozott istennőm, úgy imádlak,
Hogy szenvedek is szótlán, félve szörnyen:
Jaj, ne szánjon a sorsod senki másnak,
S szememből hull, de szívből jó a könnyem.*

*Ne gondold lovagnak, nagy uraságnak,
Nincs vagyonom nekem, nem élek könnyen,
Szerén a helyzetem, a sors nem áztat,
Iparkodás az egyedüli kincsem.*

*Idegen vagyok, lombard föld szülötte.
Gyakorta látsz te, ott tudhatsz magadnál;
S a szólhatnék nyelvem máig gyötörte.*

*Bizony, nem volnék itt, ha te se volnál.
Hogy mi hevít, Rosaurám, tudod te,
S maholnap a nevem is megtudod már.²*

No, mit szólsz hozzá?

BRIGHELLA Szép, szép, de nem derül ki belőle semmi.

FLORINDO Hogyhogy nem derül ki? Nem ismerni rám? A második strófa pontosan meghatároz. Aztán az első tercina első sorában, itt: *Idegen vagyok, lombard föld szülötte*, talán nem fejezem ki egyértelműen, hogy bolognai vagyok?

BRIGHELLA Milánó, Bergamo, Brescia, Verona, Mantova, Modena, és föl se győzöm az összeset sorolni, mind-mind lombard városok. Hogyan lehessen ebből kitalálni, hogy uraságod éppen bolognai?

FLORINDO És ez a sor ni: *Gyakorta látsz te, ott tudhatsz magadnál*, talán nem mondja ki világosan, hogy csak én lehetek az?

BRIGHELLA Vagy valaki más.

FLORINDO Ne légy ilyen szőrszálhasogató. A szonetttem nyílt vallomás. Rosaura érteni fog belőle.

² Barna Imre fordítása

BRIGHELLA Feltéve, ha uraságod adja át neki.
 FLORINDO Még csak az kellene!
 BRIGHELLA Akkor hogy akarja eljuttatni hozzá?
 FLORINDO Gondoltam, földobom az erkélyre. Ha megtalálja és elolvassa, mindent tudni fog.
 BRIGHELLA És ha valaki más találja meg?
 FLORINDO Akárki talál rá, meg fogja mutatni Rosaurának is.
 BRIGHELLA Nem volna jobb...
 FLORINDO Pszt, ide nézz, hogyan csinálom. *(Földobja a szonettet az erkélyre)*
 BRIGHELLA Talált! A keze bátrabb, mint a nyelve.
 FLORINDO Úgy látom, éppen jön valaki.
 BRIGHELLA Várjunk egy kicsit.
 FLORINDO Ne, ne, menjünk! *(El)*
 BRIGHELLA Akkor fog szólni, amikor már késő lesz. *(El)*

TIZENÖTÖDIK JELENET

Colombina az erkélyen, majd Rosaura

COLOMBINA Mintha valamit feldobtak volna az erkélyre. Egy darab papírt. Mi ez, levél? *(Kinyitja)* Sz...o...n...e... szone... szonett, csak kisilabizáltam! Egy szonett. *(Beszól a házba)* Kisasszony, tessék kijönni! Földobtak egy szonettet.
 ROSAURA *(kijön)* Egy szonettet? Ki volt az?
 COLOMBINA Nem tudom, itt találtam.
 ROSAURA Hadd nézzem!
 COLOMBINA Tessék; aztán majd mondja el, miről szól. Megyek vasalni, amíg tüzes a vas. *(El)*
 ROSAURA Szívesen. *(Halkan elolvassa a szonettet)*

TIZENHATODIK JELENET

Lelio és Rosaura

LELIO Ott az én szépséges Rosaurám; nem tudom, mit olvas, de nagyon belemerült.
 ROSAURA *(félre)* Csupa rejtély.
 LELIO Engedje meg, Rosaura kisasszony, hogy üdvözljem.
 ROSAURA Jaj, őrgróf úr, ne haragudjon, nem vettem észre uraságodat.

LELIO Ha szabad kérdeznem, mi szépet olvas?

ROSAURA Megmondom. Colombina egy szonettet talált az erkélyen; úgy veszem észre, nekem szól.

LELIO Tudja, ki küldi?

ROSAURA Nincs aláírva.

LELIO A kézírás?

ROSAURA Nem ismerős.

LELIO El se tudja képzelni, ki írta?

ROSAURA Akárhogy töröm a fejem nem jövök rá.

LELIO És szép az a szonett?

ROSAURA Szerintem gyönyörű.

LELIO Szerelmes vers, fogadni mernék.

ROSAURA Nem is akármilyen!

LELIO És még mindig nem tudja, ki a szerző?

ROSAURA Fogalmam sincs.

LELIO Az én múzsámtól származik.

ROSAURA Uraságod költötte ezt a szonettet?

LELIO Én bizony, drága Rosaura; szüntelenül azon jár az eszem, hányféleképpen biztosíthatnám a szerelmemről.

ROSAURA Őszintén csodálkozom.

LELIO Talán nem nézi ki belőlem, hogy képes vagyok egy szonettet megírni?

ROSAURA Azt igen, de valahogy más körülmények közé képzeltem magát.

LELIO Nem egy szívről van benne szó, amelyik a kisasszonyért dobog?

ROSAURA Hallgassa meg az elejét, ráismer-e.

*Bálványozott istennőm, úgy imádlak,
Hogy szenvedek is szótlán, félve szörnyen.*

LELIO Az enyém! Ráismerek: *Bálványozott istennőm, úgy imádlak, hogy szenvedek is szótlán, félve szörnyen.* Látja, fejből tudom.

ROSAURA De mért mondja, hogy *szótlán*? Tegnap este nyilatkozott!

LELIO Szenvedéseim töredékét sem mondtam el. És vegye hozzá, hogy egy éve hallgatok, hogyan mondhatnám akkor, hogy *szenvedek is szótlán*?

ROSAURA Menjünk tovább.

*Jaj, ne szánjon a sorsod senki másnak,
S szememből hull, de szívből jó a könnyem.*

Kinek szánna engem a sorsom? Ki pályázna rám?

LELIO Ez a szerelmesek szokásos féltékenysége. Még nem beszéltem apjáról, nem nyertem el a kisasszony kezét, ezért gyötör a kétség, és gyötrelmemben sírok.

ROSAURA Ez a négy gyönyörű sor is magyarázatra szorul:
*Ne gondold lovagnak, nagy uraságnak,
 Nincs vagyonom nekem, nem élek könnyen,
 Szerény a helyzetem, a sors nem áltat,
 Iparkodás az egyedüli kincsem.*

LELIO *(félre)* Nem csodálom.

ROSAURA A magáé ez a szép szonett?

LELIO Igen, az enyém. A kisasszony iránti őszinte és tiszta szerelmem nem engedte, hogy tovább áltassam egy mesével, amely egy napon a kisasszonynak szívfájdalmat, nekem szégyent jelentene. Nem vagyok lovag, nem vagyok nemes, ez az igazság. Csak kérkedtem vele a bemutatkozáskor, mert nem akartam felfedni a kilétemet. Nem akartam vaktában kalandba bocsátkozni, kíváncsi voltam, remélhetek-e. Most, hogy úgy látom, hajlik hozzám, s remélem, viszonozza tiszta érzelmeimet, rászántam magam, hogy megmondom az igazságot. Szóban nem mertem bevallani, ezért választottam közvetítőül a szonettet. Nem vagyok gazdag, szolidan élek, s mivel Nápolyban a kereskedés nemes mesterségét folytatom, elmondhatom, hogy az iparkodás az egyedüli kincsem.

ROSAURA Vallomása enyhén szólva meglepő; most el kellene küldenem azzal, hogy hazudott. De annál már jobban szeretem. Egy tisztas kereskedő nekem nem megvetendő parti. Hanem van itt egy még furcsább kijelentés. Olvasom.

LELIO *(félre)* Ennél rosszabb már mi a fene lehet?

ROSAURA *Idegen vagyok, lombard föld szülötte.* Ha uraságod nápolyi, ezt sehogy se értem.

LELIO Nápoly ugyanis Lombardiához tartozik.

ROSAURA Igen? Sose hallottam, hogy a Nápolyi Királyság Lombardia része volna.

LELIO Megbocsásson, de akkor olvassassa a történelmet; meg fogja látni, hogy a longobárdok egész Itáliát meghódították, és mindazokat a területeket, ahol a longobárdok megvetették a lábukat, költői nevén Lombardiaként emlegetjük. *(Félre)* Egy nő mellett én is lehetek történelemtudós.

ROSAURA Ha uraságod mondja... De menjünk tovább: *Gyakorta látsz te, ott tudhatsz magadnál;* Én pedig este láttam itt először, akkor hogy mondhatja, hogy gyakorta látsz te?

LELIO Úgy van, hogy *látsz te?*

ROSAURA Úgy, pontosan.

LELIO Elírás lesz; úgy helyes, hogy *látsz majd.*

ROSAURA *S a szólhatnék nyelvem máig gyötörte.*

LELIO Egy éve csak hallgatok, nem bírom tovább.

ROSAURA Nézzük a végét.

LELIO *(félre)* Ha ezt megúszom!

ROSAURA *Bizony, nem volnék itt, ha te se volnál.*

LELIO Ha a kisasszony nem volna, most vagy Londonban, vagy Portugáliában lennék. Üzleti ügyeim elszólítanak, de a szerelem ideköt Velencéhez.

ROSAURA *Hogy mi hevít, Rosaurám, tudod te.*

LELIO Ez a sor nem szorul magyarázatra.

ROSAURA Az utolsó annál inkább:
S maholnap a nevem is megtudod már.

LELIO Ez az a nap, és most jön a magyarázat. Engem nem Asdrubale di Castel d'Orónak, hanem Ruggiero Pandolfinak hívnak.

ROSAURA Láss be, a magyarázat nélkül nem érthető a szonett.

LELIO A költők szeretik a képes beszédet.

ROSAURA Annyira, hogy még a nevüket is át szokták költeni?

LELIO A tegnap este a költészet jegyében telt.

ROSAURA És a mai délelőtt minek a jegyében telik?

LELIO Az őszinteségében.

ROSAURA Elhihetem tehát, hogy költői túlzás nélkül szeret?

LELIO Szerelmem emésztő tüzeiben csak az a remény ad enyhülést, hogy viszontszeret.

ROSAURA Nem akarok többet csalódní. Beszéljen apámmal. Mutatkozzék be, és ha neki nincs kifogása uraságod ellen, én sem utasítom vissza. Becsapott, mégsem tudok magára haragudni.

LELIO És hol találom az apját?

ROSAURA Éppen itt jön.

TIZENHETEDIK JELENET

Balanconi és előbbiek

BALANCONI *(Rosaurának, messziről)* Ő az?

ROSAURA Ő, de...

BALANCONI *(Rosaurának, halkán)* Eridj be!

ROSAURA Még mielőtt...

BALANCONI *(mint fent)* Bemégy, amíg szépen mondom.

ROSAURA Igen, papa. *(El)*

LELIO *(félre)* Eddig jól ment. Gil Blas sem ért meg ennél különb kalandokat.

BALANCONI *(félre)* Külsőre nagy úrnak látszik, de úgy nézem, kissé szeszélyes.

LELIO *(félre)* Már csak az apát kell lépre csalni. *(Hangosan)* Hódolatom, doktor úr.

BALANZONI A legalázatosabb tiszteletem.

LELIO Rosaura kisasszony apjaurához van szerencsém?

BALANZONI Szolgálatára.

LELIO Végtelenül örvendek, és nagy megtiszteltetésnek venném, ha bármiben a szolgálatára lehetnék.

BALANZONI Nagyon lekötelez.

LELIO Uram, én mindig a lényegre török. Engedje meg hát, hogy kertelés nélkül kijelentsem uraságodnak, hogy beleszerettem a lányába, és szeretném feleségül venni.

BALANZONI Ezt szeretem én is: az egyenes beszédet; az a válaszom, hogy nem is érdelek ekkora megtiszteltetést, és szíves örömet adom a lányomat, mihelyt uraságod a kilétét a kellő okmányokkal igazolni méltóztatik.

LELIO Amint Rosaurát nekem adja, igazolom magam.

BALANZONI Uraságod Asdrubale örgróf, nemde?

LELIO Őszintén szólva, kedves barátom...

TIZENNYOLCADIK JELENET

Ottavio és előbbiek

OTTAVIO *(Leliónak)* Uraságodat keresem. Felelnie kell a rágalmakért, amelyekkel a doktor úr lányainak a jó híret kikezdte. Ha ad a becsületére, megvív velem.

BALANZONI Hogyan? Az örgróf úr?

OTTAVIO Még hogy örgróf! Ez Lelio, Pantalone úr fia.

BALANZONI Ó, hogy az a...!

LELIO Akárki vagyok, annyira futja az erőmből, hogy a hőzöngést a torkára forrasszam. *(A kardjához kap)*

OTTAVIO Akkor hadd lássuk! *(Ő is megmarkolja a kardját)*

BALANZONI *(Közbelép)* Ne, Ottavio úr, megálljon, ne tegye! Csak nem áll le ezzel a megrögzött hazudozóval! *(Ottaviónak)* Jöjjön innen!

OTTAVIO Hagyjon, kérem.

BALANZONI Nem, szó se lehet róla. Ha fontos magának a lányom, velem jön.

OTTAVIO Engedelmeskednem kell. *(Leliónak)* Még találkozunk.

LELIO Amikor csak tetszik.

BALANZONI Gyönyörűséges mákvirág. A kegyelmes örgróf úr! A nápolyi lovag! A mágna! Csaló, szélhámos gazember! *(Ottavióval el)*

TIZENKILENCEDIK JELENET

Lelio, majd Arlecchino

LELIO A fenébe ezzel az átkozott Ottavióval! Tönkre akar tenni; de esküszöm az égre, ezért még megfizet! Karddal veszek elégtételt magamnak.

ARLECCHINO Uram, mit keres az a kard a kezében?

LELIO Ottavio kihívott párbajra.

ARLECCHINO Megverekedtek?

LELIO Háromnegyed órán keresztül vívtunk.

ARLECCHINO És mi lett a vége?

LELIO Egyetlen vágással kettéhasítottam.

ARLECCHINO Akkor meg is halt.

LELIO Na hallod!

ARLECCHINO A holttest?

LELIO Elvitték.

ARLECCHINO Ez igen, uram le a kalappal; élete legnagyobb tettét vitte végbe.

HUSZADIK JELENET

Ottavio és többiek

OTTAVIO Nekünk számolnivalónk van. Holnap várom a Giudecca-szigeten; ha van magában becsület, kiáll velem.

Arlecchino elképedten mered Ottavióra

LELIO Ott leszek.

OTTAVIO Majd elveszem én a kedvét a hazudozástól. *(El)*

ARLECCHINO *(nevetve)* Uram, ott sétál a halott.

LELIO Megvakított a harag. Valaki mást szúrtam le helyette.

ARLECCHINO Gondolom, valami szellemes pengevágással. *(Tüsszent és el)*

HUSZONEGYEDIK JELENET

Lelio

LELIO Nem is szellemes ember az, akinek nincsenek életrevaló ötletei. Hanem ez a szonett csúnyán próbára tett. Szerencsétlenebbül már nem is szólhatott volna. *Ne gondolj lovagnak, nagy uraságnak, nincs vagyonom nekem, nem élek könnyen.* Meg aztán: *Idegen vagyok, lombard föld szülötte.* Ismeretlen vetélytársam az elevenemre tapintott; de az én

szellemem, ügyességem, villámgyors eszem nem ismert leküzdhetetlen akadályt. A végrendeletemben meg fogom hagyni, hogy a sírkövemre ezt a feliratot véssék:

*Itt nyugszik Lelio. Tudd meg, erre járó,
hogy hazugságban nem volt néki párja,
hazudott ő akármikor s akárhol,
különbül egy prókátor sem csinálja.
Azért ha sírjánál megállsz, ne gyászold,
mert hogy meghalt, az is csak lódítás volt.*

HARMADIK FELVONÁS

ELSŐ JELENET

Utca

Florindo, aki Balanzoni házából jön, és Brighella

BRIGHELLA	Florindo úr, éppen uraságodat keresem.
FLORINDO	Engem? Mit akarsz, kedves Brighellám?
BRIGHELLA	Beszélt vele? Megmondta Rosaura kisasszonynak?
FLORINDO	Még nem. A szonett óta nem láttam.
BRIGHELLA	Félek, most már így is, úgy is késő.
FLORINDO	Szent Isten! Miért?
BRIGHELLA	Mert egy széllelbélelt, hazug zshivány megkörnyékezte.
FLORINDO	Ki? Ki az? Talán Castel d'Oro őgróf?
BRIGHELLA	Ő bizony. Összefutottam a szolgájával, egyébként falumbéli, és amilyen kelekótya, mindent kibeszélt. Tudja meg, hogy a gazember azt hazudta Rosaura kisasszonynak, hogy ő szerezte a szerenádöt is meg a szonettet is, és a fene tudja, mi mindent összehordott még neki. Uraságod fizet, ő mulat. Uraságod sóhajtozik, ő nevet. Uraságod hallgat, neki meg be nem áll a szája. A végén még majd ő kerül nyeregbe, uraságod meg hoppon marad.
FLORINDO	Rettenetes!
BRIGHELLA	Döntenie kell, beszélnie kell vele, most vagy soha.
FLORINDO	Beszélnék én, de nem merek.
BRIGHELLA	Akkor szóljon az apjának.
FLORINDO	Félek tőle.
BRIGHELLA	Akkor kérje meg valamelyik barátját.
FLORINDO	Nem tudom, kiben bízhatom.
BRIGHELLA	Én beszélnék vele, de egy libériás inas mégsem árthatja magát ilyesmibe.
FLORINDO	Mondd meg, mit csináljak.
BRIGHELLA	Menjünk be, uraságodnál megbeszéljük.
FLORINDO	Ha elvesztem Rosaurát, mindenek vége.
BRIGHELLA	Akkor azonnal lépni kell.

FLORINDO Úgy van, ne vesztegessük az időt. Kedves Brighella, végtelenül lekötö-
leztél. Ha Rosaura hozzám jön, a boldogságomat köszönhetem neked!
(Bemegy a házba)

BRIGHELLA Ki tudja, akkor eszébe jutok-e egyáltalán. De számít az? Neki bármit
szívesen megteszek.

MÁSODIK JELENET

Pantalone, kezében levél

PANTALONE Én magam küldöm el személyesen ezt a levelet a nápolyi postával, nem
akarom, hogy a szolga elfelejtse nekem; ennyivel tartozom Policarpio
úrnak. De hogy ilyen istentől elrugaszkodott fiam legyen! Házas ember
létére udvarolgat, bolondítja a doktor lányát. Kellett nekem Nápolyba
küldeni! Ha itt van a szemem előtt, kordában tartom, az biztos. Megállj,
még számolunk, bánom is én, hogy a fejemre nőttél, megházasodtál!
Igaza van a doktornak, hogy elégtételt követel. A betyár! Hogy Castel
d'Oro őrgrof, meg szerenád, meg vacsora! Így kikezdeni egy tisztessé-
ges házat! Majd adok én neked!

HARMADIK JELENET

Egy levélhordó és Pantalone

LEVÉLHORDÓ Pantalone úr, egy levél. Harminc soldo.

PANTALONE Honnan?

LEVÉLHORDÓ A római postával jött.

PANTALONE Biztosan Nápolyból. Itt a harminc soldo. De vastag!

LEVÉLHORDÓ És bocsánat, ki az a Lelio Bisognosi úr?

PANTALONE A fiam.

LEVÉLHORDÓ Mióta lakik itt?

PANTALONE Most jött meg Nápolyból.

LEVÉLHORDÓ Neki is volna egy levele.

PANTALONE Adja ide, mondom, az apja vagyok.

LEVÉLHORDÓ Tessék, hét soldo.

PANTALONE Hét soldo.

LEVÉLHORDÓ Alászolgája.

NEGVEDIK JELENET

Pantalone

PANTALONE

Ki írhatott? Mit akarhat? A kézírás nem ismerős. A pecsét se. Felbontom, és kiderül, minek annyit töprenkedni. *Mélyen tisztelt uram! Nézzük, ki ez? Masaniello Capezzali, Nápoly, 1750. április 24. Fogalmam sincs, na lássuk. Minthogy már két levelet írtam a fenti címre uraságod Lelio fiának, s mindmáig nem kaptam választ...* A fiam Rómában volt, a leveleknek a postán kell lenniük. *...ezt a mostanit uraságodnak írom, hátha ő még nem érkezett meg, vagy ne adj isten beteg. Nápolyból való elutazása előtt két nappal Lelio úr megbízott engem mint jó barátját, hogy szerezzem be a nőtlenségét igazoló iratokat, hogy ne legyen akadálya, ha esetleg meg akarna házasodni...* No hiszen! A nős ember? Alkalmasabb személyt nem is találhatott volna, hiszen ahogy jó baráthoz illik, az indulása órájáig jóformán állandóan vele voltam... Akkor pedig tudnia kellene a házasságról is. *...közös barátunkkal, Nicoluccióval tehát beszereztük és törvényesen hitelesítettük a nőtlenségi bizonyítványát, s hogy el ne kallódjon, a biztonság kedvéért uraságodnak küldjük el.* Hogyan? Mi ez a história? Nőtlenségi bizonyítvány? Nem nős a gyerek? Vagy a bizonyítván hamis, vagy a házasság mese. Nézzük tovább. *Egyébként csoda, hogy Lelio úr függetlenül tér haza az után a rengeteg veszély után, amikbe a jó szíve sodorta; eldicsekedhetem vele, hogy a barátságunk okán magam is sok bajból kimenekítettem, hogy szabadon és minden kötelezettség nélkül hagyhassa el Nápolyt, ami, gondolom, nem kis öröme szolgál uraságodnak, minthogy ilyenformán maga gondoskodhat hozzá illő és kedvére való házastársról. Maradok tisztelettel.* Micsoda? Lelio mégse nős? Ez lesz a nőtlenségi bizonyítvány. *(Kinyitja)* Szabályos, hitelesített okirat. Nem lehet hamis. Miért is hazudna ez a derék levélíró? Semmi oka rá. De hogy Lelióknak mire volt jó ez a mese? Megfoghatatlan. Nézzük ezt a másik levelet, hátha abból kiderül valami. *(Fel akarja bontani a levelet)*

ÖTÖDIK JELENET

Lelio és Pantalone

LELIO

Éppen apámuramat keresem.

PANTALONE

Jókor jössz, fiam. Ismersz Nápolyban egy bizonyos Masaniello Capezzali urat?

LELIO

Nagyon jó ismerősöm volt. *(Félre)* Minden lépésemről tud; rosszul járnék, ha apám írna neki.

PANTALONE

Becsületes ember? Egyenes, szavahihető?

LELIO

Az volt, de már nem az.

PANTALONE

Nem, miért nem?

LELIO Mert meghalt szegény.

PANTALONE Mikor?

LELIO Mielőtt Nápolyból eljöttem.

PANTALONE Nem három hónapja jöttél el Nápolyból?

LELIO De, pontosan.

PANTALONE Örömhírt mondok: a te drága barátod, Masaniello úr feltámadt.

LELIO Ne vicceljen velem!

PANTALONE Ide nézz, az ő írása ez?

LELIO Á, nem. *(Félre)* Nem a fenét!

PANTALONE Biztos vagy benne, hogy nem az ő írása?

LELIO Holtbiztos... Mondom, hogy meghalt.

PANTALONE *(félre)* Vagy a bizonyítván hazudik, vagy a fiam. Itt csak diplomáciával boldogulok.

LELIO *(félre)* Kifürja az oldalamat, hogy mi lehet abban a levélben. *(Hangosan)* Mutassa csak, hadd lássam jobban azt az írást.

PANTALONE Mégsem halt meg Masaniello úr?

LELIO Dehogynem.

PANTALONE Akkor hagyjuk, van itt más. Mit tettél Balanzoni doktor úrral?

LELIO Vele semmit.

PANTALONE Vele semmit; hát a lányával?

LELIO Ő tett valamit énvelem.

PANTALONE Ő teveled? Ugyan mit tehetett ő teveled?

LELIO Elbűvölt, elvakított. Alighanem meg is babonázott.

PANTALONE Nofene! És hogy történt!

LELIO Tegnap estefelé mentem az utcán. Meglátott az ablakból; nyilván őt is megszéditte az a valami, ami az arcom láttán minden nőt megszédit, mert egy sóhajrással üdvözölt. Engem meg, ha egy nőt sóhajtozni hallok, elhagy minden erőm. Megálltam, ránéztem. Azt látta volna! A pillantásunk találkozott. Azt hiszem, ördög lakik a szemében: azon nyomban megbabonázott, többé nem volt menekvés.

PANTALONE El tudom képzelni. No és aztán szerenádoztál neki?

LELIO Ugyan! A szerénádot valaki más rendelte, de a lány azt hitte, hogy én vagyok az. Ábrándítottam volna ki?

PANTALONE Azt is hazudtad, hogy a szerénád után bementél a házba.

LELIO Én nem hazudok. Igenis bent voltam a házban.

PANTALONE És vele vacsoráztál?

LELIO Őszinte leszek: igen, vele vacsoráztam.

PANTALONE Szerinted való így bizalmaskodni egy lánnyal?

LELIO Hívott, bementem.

PANTALONE Illik ezt egy nős embernek?

LELIO Igaza van, nem illik; többé nem fog előfordulni.

PANTALONE Merthogy nős vagy, ugyebár.

LELIO Hacsak meg nem halt a feleségem.

PANTALONE Miért, a halálán van?

LELIO A szülésbe például belehalhat.

PANTALONE A hatodik hónapban?

LELIO El is vetélhet.

PANTALONE Mondd csak fiam, tudod te, ki az a Rosaura kisasszony, akivel beszéltél, és akinek a házában voltál?

LELIO Balanzoni doktor lánya.

PANTALONE Úgy van; nahát őt szántam én feleségednek.

LELIO Őt?

PANTALONE Őt, igen.

LELIO Azt mondta, egy bolognai ember lánya.

PANTALONE Úgy is van. Balanzoni doktor bolognai.

LELIO *(félre)* Ó, hogy az a...! Ezt jól megcsináltam!

PANTALONE Mit mondtál? Ha még szabad volnál, feleségül vennéd?

LELIO Boldogan! Apám, kérem, ne hagyja a dolgot, ne mondja fel a szerződést! Békítse meg a doktort, tartsunk ki a lány mellett. Nem tudok nélküle élni.

PANTALONE De hiszen nős vagy!

LELIO Lehet, hogy a feleségem meghalt.

PANTALONE Így a bolond reménykedik. Légy eszednél, a magad dolgával törődj, ne a lányokat hajkurászd. Rosaura kisasszonyról lemondtam, és hogy elégtételt adjunk a doktornak, visszaküldlek Nápolyba.

LELIO Az ég szerelmére, csak azt ne!

PANTALONE Nem vágysz a feleséged után?

LELIO Jaj, apám, a halálomat akarja!

PANTALONE Ezt hogy érted?

LELIO Ha Rosaurától megfoszt, abba belehalok!

PANTALONE Végtére is hány feleséget akarsz? Hetet, mint a törökök?

LELIO Csak egyetlenegyet.

PANTALONE Na látod, ott van neked Briseide.

LELIO Jaj nekem, Briseide...

PANTALONE Mit nyökögsz?

LELIO Apámuram, a lába elé borulok. *(Letérdel)*

PANTALONE Ki vele, mit akarsz?

LELIO Ezer bocsánat, amiért...

PANTALONE Mondd már, a jóisten áldjon meg!

LELIO Briseidét csak kitaláltam, nincs is feleségem.

PANTALONE Bravó, derék fiam van! Való így rászédni a tulajdon apádat? Állj föl, Don Szélhámos, Don Hazug; ezt tanultad Nápolyban? Eljössz Velen-cébe, s alighogy ideérsz, még az apádat se láttad, vadidegeneknek rázod a rongyot, mint Don Asdrubale de Castel d'Oro nápolyi lovag, milliós vagyon birtokosa, hercegi ivadék, úgyszólván a király testvére; minden-féle disznóságot összehordasz két tisztességes, derék lány ártalmára. Oda jutottál, hogy még az apádat is félre akartad vezetni. Bejelented, hogy Nápolyban megnősültél; kitalálod Briseidét, Policarpiót, az ismét-lőórát, a pisztolyt; hagyod, hogy örömben sírva fakadjak képzelt me-nyem és nem leendő unokám miatt, engeded, hogy levelet írjak az apó-sodnak, ami aztán örökös hitbizománya lehetne a nápolyi postának. Mi a fenének kell összevissza hazudoznod? Honnan a fenéből szeded az át-kozott ötleteidet? Nem a származás teszi a becsületes embert, hanem a tettei. A kalmárember hitele az igazmondása. A mi legnagyobb tőkénk a bizalom. Ha nem bíznak benned, ha nem tudnak tisztelni, örök életedre gyanús leszel, rossz kereskedő, méltatlan erre a piacra, méltatlan a há-zamra, méltatlan a Bisognosik tisztességes nevére.

LELIO Nagyon szégyellem magam, apám. Rosaura kisasszony iránti szerelmem az oka, hogy ennyi mindent összehordtam, holott egyébként nem kenye-rem a hazudozás, a becsületesemre nagyon kényes vagyok. Nem tudtam, hogy őt szánta nekem.

PANTALONE Ez mind szép, de félek, nem igaz. Félek, hogy megrögzött hazug vagy, és az is maradsz.

LELIO Nem, nem higgye el. Gyűlölöm a hazugságot, irtózom tőle. Az igazság örök szerelmese vagyok. Esküszöm, többé nem hagyja el a számat nemhogy hazug, de kétértelmű szó sem. Csak ne hagyjon cserben, kö-nyörgök. Járjon közben az én drága Rosaurám bocsánatáért, különben meghalok. Felindulásomban az előbb is vért hánytam, nem is keveset.

PANTALONE *(félre)* Szegény gyerek! *(Hangosan)* Ha bízhatnék benned, meg is tenném a kedvedért - de félek.

LELIO Vigyen el az ördög, ha még egyet hazudok.

PANTALONE Szóval nem volt semmiféle esküvő.

LELIO Dehogyan volt!

PANTALONE Nem jegyeztél el senkit?

LELIO Soha senkit.

PANTALONE Se Nápolyban, se Nápolyon kívül?

LELIO Sehol.

PANTALONE Vigyázz, te!

LELIO Többet a világ minden kincséért se hazudnék.

PANTALONE Van nőtlenségi bizonyítványod?

LELIO Nincs, de minden pillanatban várom.

PANTALONE Ha megjött volna, örülnél neki?

LELIO Adná az ég; hamarabb elnyerhetném az én drága Rosaurámat.

PANTALONE Ide nézz! Látod, mi ez? *(Odaadja a bizonyítványt Leliónak)*

LELIO Uramisten! A nőtlenségi bizonyítványom!

PANTALONE Csak egy baj van, hogy hamis.

LELIO Hogy volna ez hamis? Nem látja rajta a hitelesítést?

PANTALONE De ha egyszer halottól származik!

LELIO Halottól? Hogyhogy?

PANTALONE Nézd csak meg, Masaniello Capezzali úr küldte, aki, most mondtad, három hónapja halott.

LELIO Mutassa! Most ismerem csak föl az írást. Ez nem az öreg Masaniellóé, hanem a fiáé, az én drága barátomé. *(Visszaadja a papírt)*

PANTALONE A fiút is Masaniellónak hívják, mint az apját?

LELIO Igen; valami örökség miatt mind ugyanazt a nevet viselik.

PANTALONE Olyan jó barátod, és mégsem ismerted föl az írását?

LELIO Éjjel-nappal együtt voltunk, nem levelezgettünk mi egymással.

PANTALONE Az apja írását meg ismered?

LELIO Azt igen, mert bankárként néha váltókat állított ki nekem.

PANTALONE De ha egyszer meghalt az öreg, miért nem feketével pecsételt le Masanielló úr a levelet?

LELIO Hiszen tudja, hogy már nem szokás!

PANTALONE Lelio, nem szeretnék újabb hazugságon kapni.

LELIO Úgy élek, hogy többé nem hazudok.

PANTALONE Elhallgass, jómadár! Szóval akkor érvényes a bizonyítványod?

LELIO A legteljesebb mértékben; akár holnap nősülhetek.

PANTALONE És az a bő két hónap, amit Rómában töltöttél?

LELIO Arról nem beszélünk senkinek. Azt kell mondani, hogy Nápolyból egyenesen Velencébe jöttem. Két tanút is állítok, ha kell.

PANTALONE Na tessék: újabb hazugság.

LELIO Ez nem hazugság, ezzel csak megkönnyítjük a dolgot.

PANTALONE Na jó. Beszélek a doktorral, aztán meglátjuk. Van itt még egy levél, most hozták.

LELIO Nekem szól?

PANTALONE Neked; hét soldót fizettem érte. Alighanem Rómából jött.

LELIO Lehet. Adja ide, hadd lássam.

PANTALONE Engedelmeddel, majd én. *(Komótosan felbontja)*

LELIO Már bocsánat... de az az én levelem.

PANTALONE Az apád vagyok, elolvashatom.

LELIO Ahogy akarja... *(Félre)* Csak nehogy valami újabb disznóság süljön ki belőle.

PANTALONE *(olvas)* *Drága vőlegényem! (Lelióra néz)* Drága vőlegényem!

LELIO Ez a levél nem nekem szól.

PANTALONE Itt a címzés: *Nagyságos Lelio Bisognosi úrnak, az én tiszteletre méltó, nemes jövődöbelimnek Velencében.*

LELIO Láthatja, hogy nem nekem szól.

PANTALONE Ugyan miből?

LELIO Mi nem vagyunk nagyságosak.

PANTALONE Á, manapság olcsó portéka a cím, te meg még a kegyelmest is elvisel-néd. Hadd látom, ki írta. *Hűséges menyasszonya, Cleonice Anselmi.*

LELIO Nagy ugye! Mondom én, hogy nem nekem szól!

PANTALONE Miért?

LELIO Mert ezt a hölgyet nem is ismerem.

PANTALONE Nincs több hazugság!

LELIO Isten őrizz!

PANTALONE Megesküdtél rá!

LELIO Úgy éljek.

PANTALONE Akkor szerinted kinek címezték ezt a levelet?

LELIO Valaki másnak, akit ugyanúgy hívnak, mint engem.

PANTALONE Szép kort megértem, de sose hallottam, hogy Velencében rajtunk kívül más Bisognosi is volna.

LELIO Nápolyban és Rómában vannak.

PANTALONE De ezt a levelet Velencébe címezték.

LELIO Esetleg valamelyik nápolyi vagy római Lelio Bisognosinak, aki éppen Velencében tartózkodik.

PANTALONE Lehetséges. Lássuk az írást.

LELIO Már megbocsásson, apámuram, de nem való a más levelét elolvasni. Sőt, ha véletlenül bontják fel, olvasatlanul illik visszazárni.

PANTALONE A fiam levelét csak elolvashatom.

LELIO Értse meg, nem nekem jött.

PANTALONE Majd meglátjuk.

LELIO *(félre)* Cleonice nyilván tele van szemrehányással. Kénytelen leszek az ötleteimre hagyatkozni.

PANTALONE *Rómából való elutazása nagyon rosszulesett: megígérte, hogy magával visz Velencébe, és azután hirtelen otthagyt...*

LELIO Mondom, hogy nem nekem szól.

PANTALONE De hiszen azt írja, hogy Velencébe utaztál.

LELIO Mert az a valaki Velencében van.

PANTALONE *Emlékezzék, megígérte, hogy elvesz feleségül...*

LELIO Egyáltalán nem nekem szól.

PANTALONE Még egyszer kérdem: biztos nem jegyeztél el senkit?

LELIO Biztos.

PANTALONE Nem hazudsz többet.

LELIO Semmi szín alatt.

PANTALONE Nézzük tovább.

LELIO *(félre)* Ezzel a levéllel még úgy járok, mint a szonettel.

PANTALONE *Ha megpróbál becsapni, biztosíthatom, hogy bárhol utolérem és elszámoltatom.*

LELIO Valami cserbenhagyott szerető lesz.

PANTALONE Megéri a pénzét ez a Lelio Bisognosi.

LELIO Sajnálom, hogy így meghurcolja a nevem.

PANTALONE Egy ilyen őszinte emberét...

LELIO Ahogy mondja.

PANTALONE Lássuk a végét: *Ha nem visz magával Velencébe, és nem vesz feleségül, hatósági személlyel íratok apjaurának, Pantalone úrnak...* Micsoda? Pantalone?

LELIO No, ez szép. Az apám nevét is bitorolja.

PANTALONE *Tudom, hogy Pantalone úr tekintélyes velencei kereskedő. Ez egyre jobb! És noha Nápolyban, a bátyjánál neveltette... Nézzenek oda! ...azért csak szorult belé annyi apai szeretet és aggodalom, hogy ne akarja a fiát börtönben látni, kénytelen leszek ugyanis feltárni, mi mindent csikart ki tőlem a hozományom terhére. Ez már mindennek a teteje!*

LELIO Fogadni mernék, hogy valamelyik kedves barátom tréfája lesz...

PANTALONE Baráti tréfa? Te ezt viccesnek találod? Ide figyelj, fiam: az én házamban többé semmi keresnivalód. Kiadom a jussodat. Elmégy Rómába, és állod a szavad.

LELIO De apámuram...

PANTALONE Hordd el magad, gyalázatos hazug, te utolsó becsstelen, szószegő kurafi!
(*El*)

LELIO Nyugalom, nem kell megijedni. Ettől még nem esem kétségbe. Egyébként pedig leszokom a hazudozásról. Megfogadom, hogy mindig az igazat fogom mondani. Kivéve persze, ha az őszinteség keresztené a terveimet. (*El*)

HATODIK FEJEZET

Szoba Balanzoni házában

Balanzone és Rosaura

BALANZONI Mondd csak, kislányom, mikor láttad utoljára Asdrubale di Castel d'Oro ögróf urat?

ROSAURA Nagyon jól tudom, hogy nem ögróf.

BALANZONI Szóval tudod, hogy kicsoda?

ROSAURA Igen, papa: Ruggiero Pandolfi nápolyi kereskedő.

BALANZONI Ruggiero Pandolfi?

ROSAURA Így mutatkozott be.

BALANZONI Nápolyi kereskedő?

ROSAURA Nápolyi kereskedő, igen.

BALANZONI Te, te naiv, hiszékeny, buta liba, tudod, ki ő?

ROSAURA Miért, kicsoda?

BALANZONI Pantalone fia, Lelio.

ROSAURA Akihez hozzá akart adni?

BALANZONI Az, az a lóköttő.

ROSAURA Akkor annál könnyebb a dolgunk.

BALANZONI Észnél légy, te szerencsétlen. Nem is gondold, hová vezethetett volna a hiszékenységed, a meggondolatlanságod. Lelio Bisognosi, aki álnéven be akart hálózni, Nápolyban megnősült.

ROSAURA Ez biztos? Nehezen tudom elképzelni.

BALANZONI Biztos. Az apja mondta.

ROSAURA (*sírva*) Jaj nekem! Lelketlen áruló!

BALANZONI Ugye, most sírsz, te szeleburdi? Majd megtanulod, hogy okosabban, óvatosabban viselkedj! Az én szemem nem lehet ott mindig mindenben, a munkámmal kell törődnöm. Téged meg, ha egyszer ennyi eszed van, majd olyan helyre raklak, ahol nem fenyeget veszély.

ROSAURA Igaza van. Rászolgáltam a büntetésre. (*Félre*) Gyalázatos gazember, még megver az Isten. (*El*)

HETEDIK JELENET

Balanzoni, majd Ottavio

- BALANZONI Megértem és sajnálom szegény lányt, de a jó híre érdekében biztonságba kell helyeznem.
- OTTAVIO Doktor úr, a szobalányuk azt mondja, hogy Beatrice kisasszony beszélni akar velem. A becsület úgy kívánja, hogy előbb uraságod engedélyét kérjem.
- BALANZONI Ez derék! Így viselkedik egy úriember. Mindig nagyra tartottam, de mostantól még többre becsülöm uraságodat. Ha gondolja, estig meg is köthetjük a házassági szerződést. *(Félre)* Annál előbb szabadulok a lánytól.
- OTTAVIO Részemről semmi akadály.
- BALANZONI Hívatom Beatricét, megkérdezzük, mit szól hozzá.

NYOLCADIK JELENET

Colombina és előbbieik

- COLOMBINA Lelio Bisognosi úr, *quondam* örgróf szeretne az úrral beszélni.
- OTTAVIO Vele elszámolnivalóm van.
- BALANZONI Legyen nyugodt, elbánik ő saját magával. Kíváncsi vagyok, mit akar. *(Colombinának)* Engedd be!
- COLOMBINA A rondája! És még a nőket mondják hazugnak! *(El)*
- OTTAVIO Nyilván valami új mesével áll elő.
- BALANZONI Ha egyszer nős, nincs az a mese, amivel Rosauránál célba ér.

KILENCEDIK JELENET

Lelio, Ottavio és Balanzoni

- LELIO Doktor úr, szégyenkezve és nagy zavarban a bocsánatát kérem.
- BALANZONI Alávaló gazember!
- OTTAVIO *(Leliónak)* Holnap mi ketten elszámolunk.
- LELIO *(Ottaviónak)* Uraságod párbajozni akar velem, az ellenségének tekint, én pedig a baráti pártfogásáért könyörgök.
- OTTAVIO Ugyan, ki előtt fogjam a pártját?
- LELIO Az én szeretve tisztelt doktor uram előtt.
- BALANZONI Mit akar tőlem?

LELIO A lányát kérem feleségül.

BALANZONI Micsoda? A lányomat feleségül? Nős ember létére?

LELIO Én nős? Tévedés. Vakmerő, hitvány ember volnék, ha csak vőlegényként is ilyesmire mernék vetemedni?

BALANZONI Valami újabb hitványságra készül?

OTTAVIO Uraságod már eljátszotta a hitelét.

LELIO De honnan veszik, hogy nős vagyok?

BALANZONI Uraságod apjától; tőle tudjuk, hogy Briseide kisasszonyt, Don Policarpio lányát vette el.

LELIO Á! Doktor úr, sajnálom, hogy meg kell hazudtolnom apámat, de a becsületem érdekében és Rosaura kisasszony iránti szerelmem miatt mégiscsak rákényszerülök. Apám nem mondott igazat.

BALANZONI Hallgasson, és szégyellje magát. Uraságod apja talpig becsületes ember, nem tudna hazudni.

OTTAVIO *(Leliónak)* Mikor lesz már elege a szélhámoskodásból?

LELIO *(megmutatja Ottaviónak a nápolyi okiratot)* Tessék, itt a bizonyíték. Szélhámosságom tükre, a nőtlenségi bizonyítványom, Nápolyban adták ki. Ottavio úr ismerős azon a vidéken, ellenőrizze, kérem, törvényes és hitelese-e.

OTTAVIO Hiteles; ismerem az írást is, a pecsétet is.

BALANZONI Jóságos isten! Szóval nem nős?

LELIO Nem én.

BALANZONI De hát akkor miért állította Pantalone úr, hogy az?

LELIO Mindjárt megmondom.

BALANZONI Nehogy nekem megint valami mesével álljon elő!

LELIO Apám megbánta, hogy a nevemben elkötelezte magát uraságod lánya mellett.

BALANZONI Aztán miért?

LELIO Mert ma reggel a téren egy házasságközvetítő, aki tudott az érkezésemről, ötvenezer dukátos hozományt ajánlott neki.

BALANZONI Pantalone úr így semmibe vesz engem?

LELIO Az érdek könnyen elvakít.

OTTAVIO *(félre)* Ez sehogy se fér a fejembe.

BALANZONI Szóval a lányomba szerelmes?

LELIO Igen, uram, halálosan.

BALANZONI Hogy szeretett bele ilyen hirtelen?

LELIO Hirtelen? Két hónap alatt a legfélénkebb szerelem bimbója is kivirágzik.

BALANZONI Hogyhogy két hónap alatt, mikor uraságod csak tegnap este érkezett?

LELIO Doktor úr, tudnia kell a teljes igazságot.

OTTAVIO *(félre)* Újabb porhintés.

LELIO Tudja, mikor jöttem én el Nápolyból?

BALANZONI Apjaura szerint mintegy három hónapja.

LELIO És hogy hol voltam ez alatt a három hónap alatt?

BALANZONI Tudtommal Rómában.

LELIO Tévedés. Három-négy napra valóban megálltam Rómában, de aztán egyenesen Velencébe jöttem.

BALANZONI Pantalone úr nem is tudott róla?

LELIO Nem; éppen akkor utazott el a mirai birtokra.

BALANZONI De miért nem jelentkezett nála? Miért nem kereste föl vidéken?

LELIO Mert ahogy megpillantottam Rosaura kisasszony arcát, attól fogva nem bírtam elszakadni tőle.

OTTAVIO Lelio úr, uraságod egyre jobban elveti a sulykot. Én két hónapja ott lakom a Sas fogadóban, uraságod viszont csak tegnap érkezett.

LELIO Azelőtt a *Francia Király*-ban laktam; aztán, hogy közelebb lehessenek a bájos Rosaura kisasszonyhoz, tegnap este átköltöztem a *Sas*-ba.

BALANZONI Ha egyszer szerelmes a lányomba, mire volt jó szerenádról meg vacsoráról hazudozni?

LELIO A szerenád igaz; én adtam.

BALANZONI És a vacsora?

LELIO Azt csak szerettem volna, azért találtam ki.

OTTAVIO És az a reggeli kiruccanás a vásárba a két lánnyal?

LELIO Beszél az ember butaságokat; sajnálom, többé nem fordul elő. Térjünk a tárgyra. Doktor úr, Pantalone de Bisognosi fia vagyok, ezt ugyebár elhíszí.

BALANZONI Pedig talán még ez sem igaz.

LELIO És nőtlen, amint a bizonyítvány is tanúsítja.

BALANZONI Remélem, nem hamis.

LELIO Ottavio úr hitelesnek találta.

OTTAVIO Érvényesnek látszik.

LELIO Uraságod apámmal már megállapodott a házasságunkról.

BALANZONI Sajnálom, hogy Pantalone urat úgy megszédítette az az ötvenezer dukátos hozomány, hogy a szavát szegte miatta.

LELIO Azzal még nincs vége. Az ötvenezer dukátos hozomány csak mese volt, apám már bánja az egészet.

BALANZONI Nem értem, mindezt miért nem ő maga mondja el.

LELIO Nem mer idejönni.

BALANZONI Gyanús ez nekem.

LELIO Becsületszavamra esküszöm.

BALANZONI Jó, nem bánom, vigye a lányt. Ha Pantalone úrnak tetszik, nagyon örülök, ha meg nem, legalább visszafizetem a sértést. Mit szól hozzá, Ottavio úr?

OTTAVIO Csak helyeselni tudom. Az esküvő után meg már egy szava sem lehet.

BALANZONI Adja ide azt a bizonyítványt.

LELIO Tessék.

BALANZONI Az utóbbi három hónapban persze elkötelezhette magát.

LELIO Végig Velencében voltam.

BALANZONI Mi erre a bizonyíték?

LELIO A világ minden kincséért sem hazudnék többet.

BALANZONI Szólok a lányomnak. Ha ő is úgy akarja, legyenek boldogok. *(El)*

TIZEDIK JELENET

Lelio, Ottavio, majd Balanzoni és Rosaura

LELIO *(félre)* Ez mestervágás volt. Ha megnősülök, Cleonice már nem követhet.

OTTAVIO Lelio úr, üldözi a szélhámosok szerencséje.

LELIO Barátom, halasszuk el a holnapi verekedést.

OTTAVIO Miért?

LELIO Én most egy másfajta párbajban reménykedem.

BALANZONI *(Rosaurának)* Itt van Lelio úr, feleségül akar; mit szólsz hozzá, lányom?

ROSAURA De hiszen az előbb azt mondta, hogy nős.

BALANZONI Rosszul tudtam. Még független.

ROSAURA Én nem is hittem el róla, hogy ekkora csúfságra képes.

LELIO Magának nem tudnék hazudni, drága Rosaura, annál sokkal jobban szeretem.

ROSAURA Azért megpróbálta!

BALANZONI Most már ne bolygassuk. Hozzámégy?

ROSAURA Hát, ha hozzáad...

TIZENEGYEDIK JELENET

Pantalone és előbbiek

- PANTALONE Bocsánat, Doktor úr. Mit keres itt a fiam?
- BALANZONI Megmondhatom. Elégtételt ad a házamnak az uraságotól elszenvedett sérelemért.
- PANTALONE Éntőlem? Mit csináltam én?
- BALANZONI Nősnek mondta a fiát, hogy kibújhasson az ígérete alól.
- PANTALONE Nősnek mondtam, mert ő nősnek állította be magát.
- LELIO Most már ne feszegessük. Apámuram, elveszem a menyasszonyt, akit szánt nekem. Mindenki meg van elégedve. Kár a szóért, jobb, ha hallgat.
- PANTALONE Kár a szóért, te zsivány? Jobb, ha hallgatók?... Nézze csak, doktor úr, ezt a levelet, aztán döntse el maga, lesz-e ebből a házasságból valami. *(átadja Balanzoninak Cleonice levelét)*
- LELIO Az a levél nem nekem szól.
- BALANZONI Gratulálok, Lelio úr! Több mint két hónapja Velencében van? Még nem kötelezte el magát? Független? Szabad, mint a madár? Rosaura, hagyd ott azt az alávaló gazembert. Három hónapig Rómában szélhámoskodott, és eljegyezte Cleonice Anselmit. Nem vehet el más nőt. Becstelen hazug, szemtelen csaló!
- LELIO Minthogy apám így szégyenít, kénytelen vagyok kijelenteni, hogy az a nő egy szálnalmas némben, római tartózkodásom röpke három napja alatt találkoztam vele. Egyik este kissé fejembe szállt a bor, azt se tudtam, mit beszélek, és ezt használta ki: behálózott és kicsikarta tőlem a házassági ígéretet; tanúim vannak rá, hogy nem voltam beszámítható.
- BALANZONI Időbe kerül, míg ezt kiderítjük, addig is szíveskedjék elhagyni a házat.
- LELIO Tönkre akar tenni? Nem bírom ki az én drága Rosaurám nélkül.
- BALANZONI Minél inkább kiismerem uraságotat, annál biztosabb vagyok benne, hogy csak a szája jár, a lányom egyáltalán nem érdekli.
- LELIO Engem nem érdekel? Kérdezze csak meg őt? Mondja el, Rosaura kisasszony, milyen figyelmes voltam ebben a pár napban. Mesélje el, milyen gyönyörű szerenádott adtam tegnap este, és azt is, hogy egy szonettben milyen őszintén felfedtem magam.

TIZENKETTEDIK JELENET

Florindo, Brighella és előbbiek

- FLORINDO Doktor úr, Rosaura kisasszony, engedjék meg, hogy feltárjam egy mindeddig féltve őrzött titkomat. A napokban több apró figyelmességgel is jelét adtam a hódolatomnak, de valami csaló mint sajátjaival dicsekszik velük. Ezek után, úgy látom, nem titkolhatom tovább: én adtam a szerenádott, és én írtam a szonettet.

LELIO Hazudik.

FLORINDO *(két papírt ad Rosaurának)* Ez a canzonettám, ez pedig a szonettet piszkozata. Kérem, Rosaura kisasszony, nézze meg.

BRIGHELLA Ha megengedi, doktor úr, az igazsághoz hozzátartozik, hogy Florindo úr parancsára én rendeltem meg a szerenádót, és ott voltam, amikor saját kezűleg feldobta a szonettet az erkélyre.

BALANZONI Ehhez mit szól, Lelio úr?

LELIO Szerintem nagyon mulatságos. Ennél külön komédiát kitalálni sem tudtam volna Rosaura kisasszonynak. Egy sóltan mamlasz szerenádót ad, és nem fedi fel magát. Szonettet ír, feldobja az erkélyre, elbújik és mélyen hallgat; meg kell szakadnom a nevetésben. És akkor jövök én, hogy még mulatságosabb legyen a helyzet, és a szellemes ötleteimmel kiugratom a nyulat a bokorból. Óhajt valamit, Inkognitó úr? Elkésett a bemutatkozással, Rosaura kisasszony az enyém, engem szeret, rajtunk az apai áldás, és én most uraságod előtt már a vőlegényeként nyújtok neki kezet.

PANTALONE *(félre)* Hogy nem sül le a képéről a bőr!

BALANZONI Megálljon, uram, lassan azokkal a szellemes ötletekkel! Jól értettem, Florindo úr, szerelmes Rosaura lányomba?

FLORINDO Igen, uram, csak eddig nem mertem színt vallani.

BALANZONI És te, lányom, hozzámennél Florindo úrhoz?

ROSAURA Boldogan. Egy ilyen megrögzött hazugnak, mint Lelio, semmi pénzért nem lennék a felesége.

PANTALONE *(Félre)* Ezt kellett megérnem. Legszívesebben kitekerném a nyakát.

LELIO No de Rosaura kisasszony! Megígérte, nem léphet vissza!

BALANZONI Vegye csak el azt a római hölgyet!

LELIO Egy könnyen kapható nő engem nem kötelezhet házasságra.

TIZENHARMADIK JELENET

Arlecchino és előbbiek

ARLECCHINO *(Leliónak)* Meneküljön, uram.

LELIO Mi az?

PANTALONE *(Arlecchinónak)* Mi történt?

ARLECCHINO *(Leliónak)* Vége a hazudozásnak. A római nő uraságod után jött Velencébe.

BALANZONI Ki ez a hölgy?

ARLECCHINO Cleonice Anselmi kisasszony.

BALANZONI Valami utcalány?

ARLECCHINO Ugyan, dehogy. Róma egyik leggazdagabb kereskedőjének a lánya.

LELIO Nem igaz, hazudik. Becsületszavamra.

OTTAVIO Maga meg a becsületszó! A hamis esküdözéssel és bizonykodással elérte, hogy előttünk már se hitele, se becsülete.

BALANZONI Ne is lássam többet itt!

PANTALONE *(Balanzoninak)* Kikergeti a fiamat?

BALANZONI Az ilyen fiú az apját is csak szégyeníti.

PANTALONE Sajnos uraságodnak igaza van. Ez az alávaló szélhámos gazember tönkretette a házamat, és aláasta a tekintélyemet. Takarodj a szemem elől, te gyalázatos, csalo, leveszem rólad a kezem, többé látni sem akarlak! *(El)*

LELIO Átkozott, undok, mocskos hazugságok! Még egy, és kiteplek, te hazug nyelv!

ROSAURA *(kiabál)* Colombina!

UTOLSÓ JELENET

Colombina és előbbiek

COLOMBINA Kisasszony.

Rosaura a fülébe súg valamit

Azonnal.

BALANZONI Szégyellje magát!

LELIO Ha még egyszer hazudni hall, joggal tekint utolsó gazembernek.

OTTAVIO Szedje össze magát, ha tisztességes emberek közt akar élni.

LELIO Ha ezután csak egyet is hazudok, megérdemlem a megvetésüket.

COLOMBINA *(a csipkét hozza dobozban)* Tessék, itt van. *(Átadja Rosaurának)*

ROSAURA *(Lelióknak nyújtja a dobozt)*. Fogja, Csalo úr, a csipkéje. Nem tartok igényt az ajándékára.

FLORINDO Megálljon! Azt a csipkét én rendeltem.

BRIGHELLA Úgy van, uram, tíz dukátba került. Én vettem meg, és én küldtem el a boltosinassal Rosaura kisasszonynak, szigorúan titokban tartva, hogy ki küldi.

ROSAURA *(visszaveszi)* Szóval a szélhámos megint a más tollával ékeskedett.

LELIO Florindo úr hallgatása hozta meg a kedvem, hogy éljek az alkalommal, próbáljak szerencsét két szép kisasszonynál. Először azért hazudtam, hogy könnyebben boldoguljak, csak hogy a hazugság természeténél fogva olyan szapora, hogy egyből mindjárt száz születik. Nem marad más hátra, elveszem azt a római lányt. Doktor úr, Rosaura kisasszony,

tisztelettel bocsánatot kérek, és úgy éljek, hogy soha többé nem fogok hazudni. *(El)*

ARLECCHINO Ezt a nótát már kívülről tudom. Soha többé nem hazudik, csak a szellemes ötleteit eregeti szabadjára.

BALANZONI Akkor hát megvolnánk. Rosaura Florindo úrnak, Beatrice Ottavio úrnak adja a kezét.

OTTAVIO Mi négyen boldogok is leszünk, mert őszinték az érzelmeink. Mind-örökre maradunk az igazság szerelmesei, mert a hazugunk példáján megtanultuk, hogy a hazugság nevetségessé, árulóvá teszi és mindenkivel meggyűlölteti az embert; s hogy aki nem akar hazugságba keveredni, annak kevés beszédűnek, igazságszeretőnek és előrelátónak kell lennie.

.oOo.